

Macoo

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu

Kirisa kaa yu ge, Macoo wo

nigama

Jɔgɔ wu ƚε Macoo wε?

Macoo bε wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni. Girεkii p’a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w’a wii na wee w’a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafεε wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha ƚiƚε ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromε shεen wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p’a munaa pεrεmε kaan. Saan wu bi ma pii ƚaha bulo p’a munaa pεrεmε pu shuu Yawutuu pu mu. Tεεgεε ƚiƚεhεƚεε funƚɔ ni piimu ƚaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa ƚε ma dan Yawutuu pusamaa ni wε, bani p’a sɔɔ Oromε shεen pu mu na kapyεƚεε pyi pu mu. Pee fanhafεε wari shɔvεε pu p’a bi sipyii pu ηmahana, na la faraa munaa pεrεmε pu bε na, kɔnhɔ pu bε di bye lafεε. Yawutuu pu bi pee wii kɔƚɔ ke bεeri wo jurumu fεε. Ga Yesu ya ƚuƚɔ ƚaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana ƚuƚɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha ƚεhε Yawutuu shizhaa na. Wu sεmε wu kaƚugbɔhɔ ki ƚε na: Yawutuu pu wo saan wu ƚε Yesu, wemu wo ƚɔmεε Kilε tudunmɔɔ p’a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobonɔ ki ɲunɔ wo kalaa we (Macoo 5—7). **2** Yesu ya piimu tun pu she Kile saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talenɛɛ (Macoo 13). **4** Sipyɔ ɲiifɛɛɛɛ pyegana wu cebooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na já Yesu cabaɲa caɲa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24—25).

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbɔyɔ

Macoo 1—2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1—4:11 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12—18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19—20 Yesu nigariwo Zheruzalɛmu ni.

Macoo 21—28 Yesu wo labye we Zheruzalɛmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba ɲɛ.

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ

(Luka 3:23-38)

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fɛɛɛsi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pɛɛɛzi di ɛsirɔmu se,

ɛsirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obɛdi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obɛdi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fɛnhɛ pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayɛli sipyii pu co na kari Babilɔni ni.

¹² Pee sipyii pu na co xɔ na kari Babilɔni ni, a Zhekoniya di Salacɛli se.

Salacɛli di Zorobabeli se.

¹³ Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azɔri se.

¹⁴ Azɔri di Sadɔki se.

Sadɔki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

---

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

15 Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

16 Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

17 Shi wu segee ke ni shishere wu ne Ibirayima ni Dawuda te ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishere di bye Dawuda ni Izirayeli shen coduun wu te ni na kari Babiloni ni. A shi wu segee ke ni shishere di bye na lo wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana

(Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curu. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fefere Munaa sefere di digi Mariyama na, a w'i yere yacere na. 19 Wu curu Yusufu wu bye sipyitiime, wu funno bye wu Mariyama mege kyegi we. A w'i li kon wuye funno ni na w'i tee curu te kyegi nmohoro ni. 20 Na Yusufu yaha ni kee fungongo ki ni, a Kile wo meleke wa di ba wuye she wu na nmunogo ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenje na we, bani Fefere Munaa sefere ni w'a yere yacere na. 21 Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu sho pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki beeri ya pye mu, konho Kafu Kile bi yemu jo wu taatuunno li wo Kile tudunmo wu no ni ge, yee no di fa na:

23 «Li wii, donje fuceri nacebaa na ba yere yacere na,

na funana se. Li mege na le na «Emanuweli,»*
lee kóri je «Kile je wèe ni je ni.»

²⁴ Ba Yusufu ya yiri nmunum pu na we, na li pye na be ni Kafoo wu meleke wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu po. ²⁵ Ga pu ya pinne ja we, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

2

Woroo cevee ya pa na yiri Kile-noh na

¹ Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilehemu ni, saannaa Herodi cana jii ni. Wu nizexhogo ki na, a woroo cevee pii di ba na yiri Kile-noh na, na no Zheruzalemu ni. ² A p'i yegen pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa we? Wee ya wu woroo ja, na wee yaha Kile-noh ke na, na ba di ba wu pele.»

³ Ba saannaa Herodi ya yee logo we, a li wu naha wo fo xuuni, na fara Zheruzalemu shéen beeri na. ⁴ A Herodi di saraya naha shoonrivee junofee, ni saliya karamogoloo pu beeri pinne, na pu yege na: «Kirisawemu wu je Saan ni Izirayeli wo Shovoo wu ge, mii wu d'a yaa na se we?» ⁵ A p'i wu jo shon na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmoo w'a li ka na:

⁶ «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge,
mu wa Zhude fanha kulogoo ki beeri
nifenhafenhen-e de,
bani junofogbo wa na ba foro mu ni,
wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

* **1:23** Ezayi 7:14   * **2:6** Mishe 5:1-2

⁷ Lee kadugo na a Herōdi di wōrō cεvεε pu ηmōhō yiri, na pu yege xuuni, lee wōrō li jaduun wu keree na. ⁸ Na xhō na pu tun kari Betilēhemu ni, na jo: «Yi shε le pubinne le sha xuuni. Yi bu shε li ja, yi ba yi jo na mu, kōnhō na bε di shε li peλε.»

⁹ Ba wōrō cεvεε p'a saan wu jomō pu logo wε, na gari. P'a wōrō lemu ja na pu yaha Kile-nōhō ki na ge, a lee wōrō l'i doro pu jaha na, fo na shε nō pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu jupō na. ¹⁰ Wōrō cεvεε p'a lee wōrō li ja tuun wemu ni ge, na funjō taan xuuni. ¹¹ Ba p'a jé puga ki ni wε, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li peλε, na pu yeεye jō mugi, na pubinne li kan sanni, ni pεεwa yaηmuyō ya bε, yee jε nudanga yawurire, ni nudanga sīnme pemu jε na mire ge. ¹² Lee kadugo na, a Kile di pu kaala ηmunōgō ni na pu ganha bu guri zhε Herōdi yiri wε. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³ Wōrō cεvεε pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuyε shε Yusufu na ηmunōgō ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a shε diin wà fo di ba shε jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herōdi na ba pya wu shaa di gbo.»

¹⁴ A Yusufu di yiri kee piinujō ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. ¹⁵ A p'i shε diin wà fo na shε Herōdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kōnhō Kafō Kile ya jomō pemu jo wu tudunmō wu jō ni ge, pee jō di fa na: «Nε na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

---

* 2:15 Oze 11:1

P'a nǎhǎpiire ta gbo

¹⁶ Hērǎdi ya li ɲa na wǎrǎǎ cɛvɛɛ p'a wu ɲǎ faanna ge, a wu luu di yìri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Bɛtilɛhɛmu ni wu tǎan kulogoo ki funabiire ti bɛɛri gbo, temu ti ɲɛ ti yee sanha doro shuun tǎan wɛ ge, wǎrǎǎ cɛvɛɛ p'a tuun wemu shɛ ge, na bɛ ni wee ni. ¹⁷ Wee tuun wu ni Kilɛ tudunmǎǎ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ɲǎ di fa. Wu bi jo na:

¹⁸ «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama koomǎ pu ni:
 Xugunǎǎ ni sipyaa.
 Arasɛli w'a wu nǎhǎpiire yamɛhɛɛ suu.
 Pu ya wu fehɛɲɛ ta kǎnhǎ wu luu di ɲiɲɛ wɛ,
 bani p'a xu xǎ.»*

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Hērǎdi nixhugo na a Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Yusufu na ɲmunǎǎ ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. ²⁰ A wee mɛlɛkɛ wu jo: «Yìri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayɛli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.» ²¹ A Yusufu di yìri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayɛli fiige ki ni. ²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Hērǎdi wu tatɛɛngɛ ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sǎǎ na shɛ wà wɛ. A Kilɛ di wu funɲǎ to ɲmunǎǎ ni, na wu shɛ Galile fiige ki ni. ²³ A wu shɛ diin kulo la ni wà lemu mɛɛɛ ki ɲɛ na Nazareti ge, kǎnhǎ Kilɛ tudunmǎǎ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shɛn ge, yee ɲǎ di fa.

---

* **2:18** Zheremi 31:15

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere
(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Ayiwa, caŋa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomɔ pu yere li jɔ kɔn wà. ² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajeŋe jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra* t'a tɛɛŋɛ.» ³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

‹Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Faya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni jɔhɔyɔ shiire ni, seɛge di jɛ wu yapɔgɔ. Kabe-eye ni wegeye funɔ sere, yee yi bye wu jɔlige. ⁵ Zheruzalɛmu sheɛn, ni Zhude fiige ki bæri, ni Zhurudɛn Gba wu kabanugo kulogoo ki bæri bi se Yohana yiri, ⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana mu wu na batizeni Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni. ⁷ Ba Yohana ya li jɔ na Farizheɛn, ni Sadusheɛn nijehemɛɛ pu bi ma na puyɛ kaan wu mu wu na batizeni wɛ, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li jaha na wɛ? ⁸ Kapyegɛe kiimu k'a li sheɛ na y'a daajeŋe jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. ⁹ Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ye na Ibirayima wu jɛ yee to wɛ. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye ye jɛri na pye Ibirayima nagoo.

* **3:2 Kile saanra:** Tee ninuuro ti jɛ fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri wɛ, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * **3:3** Ezayi 40:3

¹⁰ Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige bæeri ki ɲe ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.

¹¹ «Nε kunnɪ w'a yee batizeni lɔhɔ ye ni. Lee w'a li shεε na y'a daajenje jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nε kadugo, wee fanha ya ɲεhe nε wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tɔɔyɔ na, nε yaa ni lee ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni na ni.* ¹² Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲε ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemε, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize
(*Marika 1:9-11; Luka 3:21-22*)

¹³ Ayiwa, a Yesu di yìri Galile fiige ki ni na pa Zhurudɛn Gba wu ɲɔ na Yohana yìri, kɔnhɔ Yohana di ba wu be batize. ¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na nε batize goo, a m'i dεrεε na ma nε mu ya?» ¹⁵ A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funɲɔ ni w'à da Kilε wo ɲidaan wu pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize. ¹⁶ Ba Yesu ya batize na xɔ wε, na foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu ɲɔ di mugi. A Yesu di Kilε Munaa li ɲa li na diri na ma wu mu ba gbegebe shazhira ɲε wε, na ba do wu na. ¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Nε ɲidaan Ja wu ɲε we, wu kaa l'a dan nε ni tɛhεε baa.»

---

* **3:11 Na batize Fεfεεε Munaa ni na ni:** Lee kóri wu ɲe na Fεfεεε Munaa le, ni na ki na ba wù pye fεfεε.

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii
(Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Lee kadugo na a Fefεεε Munaa di Yesu paha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di she wu taanna wii. ² A w'i suun le na ta cabyaa kelεε shishεεεε (40) ni nibiye kelεε shishεεεε. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³ A Shitaanni di fulu wu na, na wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi jεri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɔ yalige ye wa sipya jɔ shaa wε,

ga fo jomɔ pemu bεeri Kile ya yu ge.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefεεε Kulo li ni, na she wu yaha Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki jidii li ni, ⁶ na wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, kɔn to jηηε na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu mεlekεε pu mu,

pee na ma co pu keye ni,

kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu

kagerenε yafiin na wε.»*

⁷ A Yesu di wu pye: «L'a ka bε sanha Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii wε.»*

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na she yaha faabobotɔngɔ ka fugba ni, na she kɔηɔ saanra ti bεeri, ni ti nɔɔɔ wu bεeri she wu na, ⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro sin nε fεε ni, na nε peλε, nε na ye bεeri kan ma mu.» ¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu

* 4:4 Duterεnɔme 8:3

* 4:6 Zaburuu 91:11-12

* 4:7

Duterεnɔme 6:16

di wu pye: «She wà dε, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:
 «M'a ma Kafɔɔ Kile yε pεε, ma da labye pyi wee yε
 nigin mu.»* »

¹¹ Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tàan, na gari, a mελεκεε pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

*Yesu ya wu labye wu ɲɔ kɔn Galile fiige ki ni
 (Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)*

¹² Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni wε, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. ¹³ Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni wε, a wu she diin Kaperinomɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu ɲɔ ki na, Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nεfitali wo koomɔ pu ni. ¹⁴ Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee ɲɔ di fa na:

¹⁵ «Zabulɔn wo koomɔ pe
 ni Nεfitali wo koomɔ pu ni,
 pee pemu pu ɲε Galile Gba wu ɲɔ koomɔ pe,
 Zhurudεn Gba wu kadugo yiri ge,
 shi watii shεεn ya ɲεhe Galile
 wemu wo koomɔ pu ni ge.

¹⁶ Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge,
 pee ya kpεεngε nigbɔhɔ ɲa.
 Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,
 kpεεngε ya foro pee mu.»*

¹⁷ Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yεε li ɲɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajεnε jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tεεnε.»

* **4:10** Dutεrenomε 6:13   * **4:16** Ezayi 8:23; 9:1-2

*Yesu ya fyashaa shishεεε yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)*

¹⁸ Caɲa ka, na Yesu yaha wu na ɲaari Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu fyashaa shuun ɲa, p'i ɲε cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyεeri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.» ²⁰ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ²¹ A wu she ɲaha na, na ceboronamaa shuun wa be ɲa. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɲɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee be yiri. ²² Taapile ni a pee be di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu feni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ
(Luka 6:17-19)*

²³ Yesu bi Galile fiige ki beeri ɲaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kilε-peεɲε piyεyε yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi beeri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔɔɔ tuugo beeri na. ²⁴ A Yesu mεgε di Siiri fiige ki beeri círi. A sipyii p'i ganha na yama fεε pu beeri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo beeri yi bye pee yama fεε pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di ɲε kirikirizaannaa fεε, kabanuxuyo fεε ɲε pu ni. A Yesu di pu beeri cuunɔ. ²⁵ A sipyiɲεhemεε di daha wu feni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalεmu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhurudεn Gba wu kadugo yiri.

5

Kilε Kafila yεε lemu l'a pye faabobonɔ ki nuɲɔ ni ge

¹ Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti ɲa wε, na dugi tiin faabobonɔ ki nuɲɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulo wu na. ² A wu ɲɔ kɔn na pu kalaa na:

*Piikε p'i ɲε duba nagoo pu wε?
(Luka 6:20-23)*

³ «Piimu p'a li cε na funmɔ fεε pee ɲε
Kilε shizhaa na ge,
pee ɲε duba nagoo,
bani pee wuuro ti ɲε
fugba saanra te.

⁴ Piimu wo zɔlɔɔ p'a mεhεε suu ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee logoo na ba ɲiɲε.

⁵ Piimu pu ɲε ni lotangaa ni ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee na ba ɲiɲε ki ta na pye cεn.

⁶ Piimu p'a tiimε la pyi
ba yalige ni logbaga ɲε-ε ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee funyɔ na ba ɲiɲε.

⁷ Piimu p'a nuɲɔ ɲaari pusamaa na ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani Kilε na ba nuɲɔ ɲaari pee na.

⁸ Piimu wo zɔlɔɔ pu ɲε fεεfεε ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee na ba Kilε ɲa.

⁹ Piimu p'a ɲaɲiɲε shaa k'i bye pu ni
pu sipyini tε ni ge,
pee ɲε duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile nagoo.

¹⁰ Kanhama ya nani

piimu na Kile wo jidaan bye funɔɔ ni ge,
pee ɲe duba nagoo.

Bani pee wuuro ti ɲe fugba saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shɛhɛɛ, na yi kana, na kakuuɔɔ
tuuyo beeri wo kafineye ɛri yi na ne mege wuu na,
wee tuun wu ni yi ɲe duba nagoo. ¹² Yi funyɔ yi
taan fo xuuni, bani yi saraa w'a peɛɛ fugba wu ni.
Kile tudunmɔɔ piimu p'a toro yee ɲaha na ge, mu
p'a pee be kanha lee kanhagana li na.

*Ke koɔ ke wo suumɔ ni ki kpeenge
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)*

¹³ «Yee pu ɲe ke koɔ ke wo suumɔ. Ga suumɔ
tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha
we? Pee suumɔ pe da ja yaaga be ɲo nige we, fo
na pu wa kpeenge na sipyii tɔɔɔ ni p'a danhana.

¹⁴ Yee pu ɲe ke koɔ ke wo kpeenge. Kulo lemu
l'a tenɛ faaboboɔɔ ɲuɔɔ ni ge, lee ya ja ɲmɔhɔ we.

¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile
wu ɲuɔɔ ni we. Ga yaaga ka ɲuɔɔ ni ma ma wu
taha, kɔnhɔ wu da kpeenge yeege puga ki jevɛɛ pu
beeri mu. ¹⁶ Mu yee be wo kpeenge k'a yaa na fɔro
lee forogana li na sipyii pu mu, kɔnhɔ pu da yi
wo kapyegɛe nizaanɲaa ki ɲaa, pu da baraga ɛri yi
fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu ɲo fa

¹⁷ «Yi ganha ba giin na ne pa di ba saliya we,
kelee Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu gbo we. Ne ta
pa di ba yee gbo we, ga ne pa di ba yi ɲo fa. ¹⁸ Can na
n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni ɲiɲɛ ke yaha, Kile
wo saliya wu kamapile nifɛnhɛfɛnhɛne be, kelee

wu kamapile fuduunɔ nigin bε wa da zhɔ do wε, fo na she keree ki bεeri nɔ ki tɛhɛnɛ na. ¹⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu nɔmεε nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bε kyεεgi ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu bεeri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ. Ga sipya wemu ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbɔ wa. ²⁰ N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamɔgɔlɔɔ pee, ni Farizhɛn pu já tiime ni wε, yee da ba jé bada fugba saanra ti ni wε.

Kilɛ wo loyire li keree

²¹ «Yee ya yi logo na l'a she wèe sefeleε pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo wε.»* Sipyaa sipya w'a wu sipyijni gbo ge, kiiri wu da gɔn ma na. ²² Ga nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro tàan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu nε wii, kiirikɔɔn kurunɔ k'a yaa na kiiri kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahanεmε wo na ki ni. ²³ Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lɔ, na ma da zhe ki wolo gan Kilɛ mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funɔɔ di do li na na kabɛbaana la m'a pye ma ceboro wa na. ²⁴ Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fɛnhɛ she bε ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kilɛ mu. ²⁵ Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le mayε ni, m'a bε ni wee kiiri kɔnɔnii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu she ma le kiirikɔɔn pu

* **5:21** Ekizode 20:13; Duterɛnɔmε 5:17

keŋe ni, pee di ma kan ge dii pu mu pu le kaso ni we.
 26 Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin be foo ni we.

Dɔdɔɔrɔ keree

27 «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dɔdɔɔrɔ pye we.»* 28 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔ ya dɔdɔɔrɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na. 29 Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige nii le bu da lee na ne kaɲɲɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti jé Jahaneme ni. 30 Ma kanige keŋe ke shiin bi ne kaɲɲɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti jé Jahaneme ni.

Gbaxɔɔrɔ keree

(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

31 «Y'a jo be sanha na: «Ná wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔ wu gbaxɔɔrɔ seme yàa kan wu mu.»* 32 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔrɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ ɲɲɔ-ε ge, dɔdɔɔrɔ ni weefɔ ya cee wu le. Ná wemu be w'a ceforogo ka leŋe ge, dɔdɔɔrɔ wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

33 «Yee ya yi logo sanha na l'a she wèe sefele pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyεεgi we. Ga kaaga beeri m'a kàa Kafɔ naha tãan

* 5:27 Ekizode 20:14; Duterεnɔme 5:18

* 5:31 Duterεnɔme 24:1

ge, kee bæeri ɲɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.»* 34 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada wɛ. Yi ganha ba gari fugba we na wɛ, bani wee ɲɛ Kilɛ wo saanra koro le. 35 Yi ganha ba gari ɲiɲɛ ke na wɛ, bani kee ɲɛ Kilɛ wo tɔɔyɔ tatahaɲa. Yi ganha ba gari Zheruzalɛmu kulo li na wɛ, bani lee ɲɛ Saangbɔ wu wo kulo le. 36 Ma ganha ba gari mayɛ pyaa wo ɲuɲɔ ke bɛ na wɛ, bani ma da já ma ɲuzhige nigin we wa bɛ fiɲɲɛ kelee di ki wɔ wɛ. 37 Yi sii jo yɛ «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

*Na kaa tɛgɛ pye ma sipyiɲii na, lee ya yaa wɛ
(Luka 6:28-30)*

38 «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: «Nii li ɲɛ ɲii wo tɛgɛ, gaan di ɲɛ gaan wo tɛgɛ.»* 39 Ga nɛ kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ wɛ. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige ɲibɛgɛ ni, ke ki bɛ tagi wu mu. 40 Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiyɛ pyaa bɛ kan wu mu. 41 Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin ɲaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun ɲaari ni ti ni. 42 Wa bu yaaga ka ɲɛeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni wɛ.

*Yi pɛɛn pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)*

43 «Yee ya tee yi logo na l'a shɛ na: «Ma ɲii wu taan ma mu,»* m'a ma pɛn kɔ. 44 Ga nɛ kunni w'a

---

* 5:33 Levitike 19:12; Dutɛrɛnɔmɛ 23:21-23   * 5:38 Ekizode 21:24

* 5:43 Levitike 19:18

da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile jɛɛri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo cana ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama bɛɛri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga bɛɛri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke y'i da da lee ni we? Ali ta lee ninunɔ be fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu be wa byi we? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ be Kile cɛbaalaa pu be wa byi we? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu nɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu nɔ ya fa fagana lemu na we.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kasɛɛge yaha yiyɛ na, yi wo Kile koo para li ganha bu da bye na yiyɛ shɛɛ ye sipyii na we. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu we. ² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fɛɛ mu, ma ganha ba maga wi mayɛ nahagbaa na we. Lee shuun shuun jɔvɛɛ pu wa byi Kile-pɛɛnɛ piyeyɛ ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔnɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fɛɛ mu, ma kanige kenɛ ba kemu kaan, kamɛnɛ wogo ki ya yaa na kee cɛ we, ⁴ kɔnhɔ kee yakanga ke di bye nɔmɔhɔnɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kanmɔhɔnɔnɔ jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nεεγεε pyegana
(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile ηεερι, yi ganha bu da bye shuun shuun joveε pii shi we. Pee wo ηidaan wu ηε me na yeree na Kile ηεερι Kile-πεεηε πιεγεε yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, kōnhō sipyii pu βεερι di da pu ηaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xō. ⁶ Ga ma ba da ηεεγεε pye, jé ma puga, m'a gbura ki tō wá maye na, m'a Kile ηεερι. Ma To we w'a keree βεερι ηaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu. ⁷ Yi ba da Kile ηεερι, yi ganha ba ηuηō baa jomō yu, yi da guroo pee ninumō na y'a yu tōηii niηεηεηεε ni, ba Kile cebaalaa pii ya li pyi we. Pee wa ma giin na pee bu jomō pe ηεηε, na pee jomō pe ηεηε funηō ni Kile w'a da pee wo ηεεγεε ki shō. ⁸ Yi ganha bu da yiyε yaha pee shi we! Bani yee mago wa yaηmuyō yemu na ge, yee To w'a yee ce na ta yee sanha yi ηεερι wu mu we. ⁹ Y'a Kile ηεερι mumε:

∠Wèe To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,
Mu mεγεε ki pye fεεfεε.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma ηidaan w'a byi ηiηε ke na,
Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na
fugba we ni we.

¹¹ Wù niηaa ηōlige kan wù mu.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,
ba wèe be ya wù sipyiηii wo
kakuuyo yi yafani pu mu we;
p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù jé nōwuuro ni we,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefεεε te,

ni nɔɔɔ we, yee bɛɛri jɛ Mu woyo tɛhɛnɛ baa.
Amiina.]»

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. ¹⁵ Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi To Kilɛ wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu wɛ.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi nahaya tanha, ba shuun shuun jovɛɛ pii ya li pyi pyegana lemu na wɛ. Pee wa ma pu wo nahaya yi tanha, kɔnhɔ wa bɛɛri bu pu ja, wufɔɔ di li cɛ na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ¹⁷ Ga ma ba da suun le, ma nahaha ki je, m'a lasikoli fara ma jɔɔ ki na, ¹⁸ kɔnhɔ sipyii ganha bu li cɛ na suun m'a le wɛ, fo ma To Kilɛ wu yɛ, wee wemu w'a ma funɔɔ cɛ ge. Ma To Kilɛ wu w'a kanmɔhɔɔ ki naa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaɲa nijɛɲɛ (Luka 12:33-34)

¹⁹ «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke kɔɔ ke na wɛ. Fyɛɛnɛ ni tatɔn ya wu kyɛɛgi, nagaalaa bɛ di gburaya kyɛɛgi na jin, na yuli. ²⁰ Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fyɛɛnɛ ni tatɔn wa wà di wu kyɛɛgi wɛ, nagaa bɛ di wa wà wu gbura kyɛɛgi jé, wu wu yu wɛ. ²¹ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.

Ceepuuro kpɛngɛ (Luka 11:34-36)

22 «Sipya n̄i ki ɲε wu ceepuuro sokinna. Ma n̄i ki bu ɲɔ, ma ceepuuro ti bεeri na ba bye kpeεnge ni. 23 Ga ma n̄i ki bu bye ki ya ɲɔ wε, ma ceepuuro ti bεeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpeεnge ke ki ɲε mu ni ge, piige bu jε kee ni, kee na ɲeri nibiicogonɔ dε!

Kilε keree ni naafuu keree
(Luka 16:13)

24 «Sipya wa shishiin da já da kapyenεε pyi ɲunɔfεε shuun mu wε. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyenεε pyi Kilε mu, yi da ki pyi naafuu bε mu wε.

Yi Kilε pye yi tadanɔ
(Luka 12:22-31)

25 «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ɲɔshaga ni na ɲaha y'a da li, kelee ɲaha y'a da gbuu wε. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na ɲaha y'a da leni wε. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro bε d'a ye cére fàya na wε? 26 Yi shazhεεε te wii fugba we ni. Ti wa yemε nuri wε, t'i wa shinma kɔɔn wε, t'i wa shinma kemεε na yeri kpɔngɔɔ ni wε. Ga yee fugba To wu ti ɲɔ shaa. Ta yee ya ye shazhεεε na na kanha wε? 27 Joɔɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jεεε bε fara wuyε pyaa shi wu na ni funzhaga ni wε? 28 Naha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni wε? Yi sige yaweye yi fyengana li wii, y'a fyεnre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenεε pyi wε, y'i wa fàya shin wε! 29 Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bεeri ni, wu fàɲa ka ya ke yawege ke ka fyenre nigin bε xɔ saana ni wε. 30 Nà ke ki wa sige ki ni

nɪɲaa, na ta na di da ba kee sòrogo ɲiga na ge. Ni Kilɛ ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na wɛ? Yee n'a daa w'a cɛrɛ dɛ! ³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: <Naha wèè da da li wɛ?> kelee <Naha wèè da da gbuu wɛ?> kelee <Naha wèè di da da leni wù fàya wɛ?> ³² Kilɛ cɛbaalaa p'a ye yaɲmuyɔ ye bɛɛri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li cɛ na yee mago wa ye yaɲmuyɔ ye na. ³³ Yi fɛnhɛ ya Kilɛ wo saanra te ni wu wo tiimɛ pe shaa. Lee kadugo na Kilɛ na ye yaɲmuyɔ ye bɛɛri kan yi mu, na la taha yi na. ³⁴ Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni ɲiga kaa ni wɛ! Yi ɲiga keree yaha ɲiga keɲɛ ni! Caɲa bɛɛri ki ɲɛ ni ki ɲunɔ cɔnrɔmɔ ni.

7

Yi ganha ba yiyɛ jaagi wɛ! (Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi wɛ! Kɔnhɔ yi bɛ ganha bu ba jaagi wɛ. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee bɛ wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninunɔ ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu ɲii ni ge, ɲaha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di ɲɛ muyɛ pyaa ɲii ni, mu di ya lee ɲaa-i wɛ? ⁴ Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: <Yere di kagaanra le wolo ma ɲii li ni!> na ta puga tinbara di ɲɛ mu wuu li ni wɛ? ⁵ Shuun shuun jovɔɔ dɛ, fɛnhɛ puga tinbara le wolo mayɛ pyaa ɲii le ni. Lee bu bye ma na já ɲa xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu ɲii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fεfεεε yanmuyɔ waa puun mu wε! Kɔnhɔ pu ganha bu da ηmahana ηeri yi feni p'i yi shεεngi shεεngi wε. Yi ganha ba yi pεεwa kuun waa shaalaa mu wε! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana wε.

*Y'a Kilε ηeri
(Luka 11:9-13)*

⁷ «Y'a ηeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da ηaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipyaa sipya w'a ηεεε pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da ηaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu. ⁹ Yee wa bεeri ja w'a buuri ηeri wu mu ge, jɔɔ wu wa yee ni wemu na kagerenε kan wu ja wu mu buuri wu wege ni wε? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya ηeri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni wε? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cε mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi ηerivεε pu mu wε? ¹² Yi funnɔ wa sipyii p'a keree kiimu bεeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bε mu, bani wee wu ηε Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kilε tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

*Kupɔɔ nifenhεfenhεnε li wo keree
(Luka 13:24)*

¹³ «Y'a jin kupɔɔ nifenhεfenhεnε li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pεε, li tajege ki bε d'a pεε. Sipyiηehεmεε p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari ηi sicuumɔ pu ni ge, lee koo l'a cεε, li tajege ki bε d'a cεε. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya ηεε wε.

Ki yasεyε feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Piimu p'a puyε faanna na Kilε tudunmɔɔ pee nε ge, y'a yiye kasεri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa nε wε, ga p'i nε yacoyo. ¹⁶ Pu kapyegeε ki na y'a da ba pu cε. Ta ερεzen nilε ya daa mε xhuyo tige na? Kelee ta nitoronɔ na da xhutɔɔnyɔ tige na? ¹⁷ Tige kemu ya nɔ ge, yasεyε nizaaya k'a byi; tikuunɔ bε di yasεyε niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaanɔ da ga já yasεyε niguuyo pye wε; tikuunɔ bε di wa da ga já yasεyε nizaaya pye wε. ¹⁹ Tige bæeri ki nε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni. ²⁰ Lee cεgana li na yee da ba tudunmɔɔ kafinejuu pu cε pu kapyegeε ki na.

Piimu pu da ba jé Kilε wo saanra ti ni ge
(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu bæeri p'a nε pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ» ge, pee bæeri wa da ba jé fugba saanra ti ni-i dε, fo piimu ye p'a nε fugba To wu wo nidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagɔngɔ sipyijehemεε na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wèe ya keree nibanɔaa jo mu mεge na, na jinaa kɔri yeege yama fεε ni, na kakanhanɔaa nijehenεε pye mu mεge na wε?» ²³ Wee tuun wu ni nε ma li she pu na jo: «Nε yee cε bada wε. Yee kakuubyii piiri, yi laha na tãan dε!»

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xuuni
(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a nε jomɔ pu nuri, na pu koo naari ge, weefɔɔ ya foro ná fungɔngɔ fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yerenε faaya nunɔ ni ge. ²⁵ A zangbɔhɔ di ba ni kafεεgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ni fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya já ke puga ke

shan wε, bani faaya na ki nɔhɔ ya tenε. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ɲaari wε, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yerenε gbazhenhε ɲunɔ ni ge. ²⁷ A zangbɔhɔ di ba ni kafεεgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ɲi fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wε, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti ɲaha wɔ xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔɔ pu wo wu bye ninumɔ wε. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefεεε ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ

(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonɔ ki na wε, a sipyiire niɲehεε di daha wu feni. ² Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulo wu na, na nuguro sin wu fεε ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já nε cuunɔ.» ³ A Yesu di wu kenε yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nε sɔɔ mu wu cuunɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye fεεfεε. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kasεεge yaha mayε na, ma ganha bu ye ɲaha jo wa shishiin bε mu wε. Ga shε mayε shε saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li shε na m'a cuunɔ.»

Sɔɔsii ɲunɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuunɔ

(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya jé Kaperinomɔ kulo li ni wε, a sɔɔsii ɲunɔfɔɔ wa di fulo wu na, na wu ɲεeri na:

⁶ «Kafɔɔ, nɛ kapyebye wu nizinnɛgɛ ki jɛ puga. Wu kabanuyo shuun wu bɛɛri w'a xu. Kanhama pu jɛ wu juɔɔ ni fo pu nigbɔ.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhɛ wu cuuɔɔ.» ⁸ Ga, a wee sɔrɔsii juɔɔfɔɔ wu jo: «Kafɔɔ, nɛ yaa mu wu jɛ nɛ puga wɛ. Ga jɔmɛɛ nigin yɛ jo, lee na nɛ wo kapyebye wu cuuɔɔ.» ⁹ Bani juɔɔfɛɛ pii wo fanha nɔhɔ ni nɛ jɛ, sɔrɔsii pii di jɛ nɛ bɛ mu. Nɛ bu wee wa pye: «Shɛ!» W'a gari. Nɛ bu wa bɛ pye: «Pa!» Wee bɛ na ba. Nɛ bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.» ¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo wɛ, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu fɛni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, nɛ sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni wɛ.» ¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyi jɛhɛmɛɛ na ba ba na yiri Kile-nɔhɔ ni camutomɔ ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba yɛ na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni. ¹² Ga fugba saanra ti mɛgɛ ya taha piimu na ge, pee na ba wá kpɛngɛ na nibiige ki ni. Pee na ba mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri.» ¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔrɔsii juɔɔfɔɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuɔɔ lee taapile li ni.

*Yesu ya yama fɛɛ ni jɛhɛmɛɛ cuuɔɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)*

¹⁴ A Yesu di gari Pyɛɛri kaban, na she Pyɛɛri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keɲɛ ni. ¹⁵ A Yesu di gbɔn wu keɲɛ na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yàa. ¹⁶ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wɛ, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii ni jɛhɛmɛɛ ni, jinaa jɛ piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kɔri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fɛɛ pu

bɛɛri cuunɔ. ¹⁷ Lee funnɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee nɔ di fa na: «W'a nɔnɔ le wèe wo fanhaxhɔɔɔ tì tàan, ni wèe wo yama pu ni.»*

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ja t'a pa wu kuuri wɛ, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù shɛ gba wu kadugo.»

¹⁹ A saliya karamɔgɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔgɔ, xuu bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma feni.» ²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhɛɛɛ di jɛ ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu jɛ wuyɛ pyaa wogo wɛ.» ²¹ A wu kalaapiire la bɛ di wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na to wu le.» ²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yerenɛ
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔrɔgɔ ka ni. ²⁴ Taapile ni a kafɛɛgbɔhɔ ka di yiri lɔhɔ ki nɔnɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔrɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na nɔmunɔɔ. ²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu jɛ, na wu pye: «Kafɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yiri m'a wù nɔnɔ wolo!» ²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi mɛ wɛ? Yee n'a daa w'a cèɛ dɛ!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na seɛ kafɛɛgɛ ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu bɛɛri di yere. ²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di jɛ sipya weke tuugo, fo kafɛɛgɛ ni lɔhɔ bɛ na wu nɔmɛɛ conì wɛ?»

---

* **8:17** Ezayi 53:4

*Yesu ya jinaa kəri yeege namaa shuun wa ni
(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)*

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni wε, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu ɲuɲɔ círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya bε ya gbara w'a doroo li ni nige wε. ²⁹ A p'i ɲɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wée feni wε, Kilε Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù ɲuɲɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?» ³⁰ Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha wà taliige ni. ³¹ A jinaa p'i Yesu ɲεeri na: «Ma bu wù kəri, ma di wù yaha wù shε jé pii shaalaa pii ni.» ³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na shε jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki bεeri di gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na shε jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà. ³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na shε yi bεeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee bε ɲaha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li shεen pu bεeri di foro, na shε Yesu ɲuɲɔ círi. Ba p'a wu ɲa wε, na wu kemε ɲεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

*Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuɲɔ
(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)*

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di kərɔgɔ ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na ba wuyε pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ɲa wε, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, lowaa le mayε ni, ma jurumu w'a yafa

ma mu.» ³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔgɔlɔɔ pii di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «Kilɛ mɛgɛ we ya gyɛɛgi mɛ.» ⁴ Yemu p'a bi yu puyɛ funyɔ ni ge, a Yesu di yee cɛ, na pu pye: «Naha na ke fungɔnkuunɔ ke d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?» ⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yìri, ma da jaari!» Lekkɛ l'a faha wɛ? ⁶ Ga kɔnhɔ y'i li cɛ na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu jinɛ ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yìri, m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da se puga!» ⁷ A wu yìri, na gari puga. ⁸ Ba sipyiiire t'a lee ja wɛ, na fya. A p'i baraga taha Kilɛ na tee sefɛɛɛ ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nidɛɛngɛ ja fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni, wu mɛgɛ di jɛ na Macoo. A wu wee pye: «Taha na fɛni.» A Macoo di yìri, na daha wu fɛni. ¹⁰ Caɲa ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii nijɛhemɛɛ piitiilee bɛ di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti bɛ na. ¹¹ Ba Farizhɛɛn p'a lee ja wɛ, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔgɔ w'i li ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?» ¹² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na jo: «Sicumɔ fɛɛ mago jɛ wɛrɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ. ¹³ Yi she yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: «Y'a jɔnɔ jaari yiyɛ na, nɛ Kilɛ wa lee fɛni na toro saraya tàan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii.»

*Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)*

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wèe ni Farizhɛɛn di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i wɛ?» ¹⁵ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafɛɛ na já nahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga canja ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara falɛgɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na falɛgɛ ki kile zhɛɛngi, kee tashɛngɛɲɛ ki na bɛɛ. ¹⁷ Duvɛn nivomɔ bɛ di ya leni foroyo nilɛyɛ ni wɛ. Lee bu bye bɛ, foroyo yi na zhɛɛngi, duvɛn wu na wo, foroyo yi bɛ na gyɛɛgi. Ga foroyo nivoyo ni duvɛn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni wɛ.»

Yesu ya cee wa cuunɔ, na nahagbaa fɔɔ wa wa poro nixhugo ɲɛ

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo nahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Nɛ poro fuceɛɛɛ l'a xu nime nime. Ga pa ma keɲɛ taha wu na, wu na ɲɛ.» ¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni. ²⁰ Lee bi cee wa bɛ ta w'a yee kɛ ni shuun ta shishan na woni wu fɛni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenɛ na. ²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyɛ funɲɔ ni na: «Nɛ bu sii já ta kpɔn yɛ wu fadenɛ ke na, nɛ na juunɔ.» ²² A Yesu di ɲmahana ɲɛri, na wee cee wu ɲa, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayɛ ni,

* **9:15** Yohana 3:29

ma n'a daa w'a ma cuuṅɔ.» Taapile ni a cee wu juuṅɔ. ²³ Ba Yesu ya nɔ wee ɲahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ɲa, na sipyiire ti be ta tunmɔ pu na wε, ²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu wε, ga w'a ηmunɔɔ.» A p'i ganha na wu la wo. ²⁵ Ba sipyiire t'a foro wε, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu keɲε ke na, a pya w'i yiri. ²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beeri ciri.

Yesu ya fyɛnmεε shuun wa ɲii mugi

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyɛnmεε shuun wa di daha wu na, na seɛ, na yu: «Dawuda Ja, ɲuṅɔ ɲaari wu na.» ²⁸ Ba w'a nɔ puga wε, a fyɛnmεε p'i fulu wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nε na já yee ɲii ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.» ²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu ɲii ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.» ³⁰ A pu ɲii k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le ce we!» ³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaanɲi wε, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kɔri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiire ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ɲa Izirayeli fiige ki ni bada we!» ³⁴ Ga, a Farizheɛn pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa ɲuṅɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

Sipyiire ti ɲiɲaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi jaari kulogoo ki beeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiire ti kalaa pu Kile-pereɲe piyeyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yerɛ li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔrɔ ti beeri. ³⁶ Ba w'a sipyiire ti ja we, a pu jinaara di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samɔhɔrɔ be di je pu ni we, ba nahavɔɔ baa dubyaa je we. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigɔnbaama w'a jehe, ga kapyebyii pu d'a cèrɛ. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛeri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.»

10

*Yesu kalaapiire ke ni shuun we
(Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)*

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhɔɔrɔ ti beeri. ² Pee Tudunmɔɔ ke ni shuun wu meye yi wa ye: Nizhiime wu je Simɔ p'i wu pyi na Pyɛeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fenhe pye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴ Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keɲɛ ni.

*Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun
(Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)*

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu je Yawutuu we, yi ganha bu shee wee yiri we! Yi ganha bu da jé Samari sheen wo

kulo la shishiin be ni we! ⁶ Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa ne-ε ge, yi she pee yiri. ⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a teene! ⁸ Y'a yama fee pu cuuṅo! Yi da xuu pu jeni! Y'a togo fee pu cuuṅo, yi da pu pyi fee! Yi da jinaa pu kari y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi be p'a li kaan ma fuu na. ⁹ Yi ba gaaji, yi ganha bu sanni kelee warifyen lo we! Yi ganha bu waripyaa be lo le yiye feni we! ¹⁰ Yi ganha bu kushereye, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lo we! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu jalige ni. ¹¹ Yi bu je kulo beeri ni, kugbo la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zo wu yi tirige ge. Yi diin weefo mu fo yi kariduun ba she no. ¹² Yi ba da je puga beeri ni y'i fenhε fō pye na: «Kile wu janiṅε kan yi mu!» ¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo janiṅε ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo janiṅε ki ni we, yi wo janiṅε ki na guri na pa yi mu. ¹⁴ Puga beeri kelee kulo beeri l'a she li da yi tirige we, kelee pu ya yi jomṅo logo we, yi ba fōro wee xuu wa ni, y'i yi tayo gbazhenhe jahara wo wa. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodamu* ni Gomari sheen wo kanhama keree na ba boro lee kulo li wogoo na kiiri wu cagṅo.»

Kanhama pemu p'a ma ge

(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa ne me yacoyo niṅε ni we. Wee tuun wu ni, yi kasεεge yaha yiye na ba wolo ne we! Y'i bye sipyii piimu

* **10:15 Sodamu ni Gomari:** Zhenzi 19:1-21; 18:20

ya la yu ni wa ni wε, ba gbegbe shazhεεε jε wε!
¹⁷ Y'a yiyε kaseri sipyii pii na dε, bani pu na ba
 yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keɲε ni, na yi kpɔɔn ni
 kashεngεε ni pu wo Kile-pεεηε piyεyε yi ni. ¹⁸ Pu
 na ba se ni yi ni gbafεnεεεε ni saanna mu nε
 mεgε wuu na. Lee na ba bye kaɲuɲɔ yi na Kile wo
 Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama bε mu.
¹⁹ Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi
 jogaɲaa ganha bu da bye yi mu funzhaga wε. Jomɔ
 pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyɔ ni wee
 tuun wuyε pyaa ni. ²⁰ Bani yiyε pyaa wa da ba bye
 pee jomɔ pe jovεε wε, ga yi To Kile wu wo Munaa li
 l'a da ba yu yi ɲɔyɔ na.

²¹ «Ceboro na ba wu ceboro le keɲε ni, kɔnhɔ p'i
 wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo
 bε na ba yiri pu sefεε feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ²² Sipyii
 bεeri na ba yi kɔ nε mεgε wuu na, ga wemu bu já
 luu mara fo tɛhεnε na, weefɔɔ na zhɔ. ²³ Pu ba yi
 kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da
 yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki bεeri
 ɲaari ge, Sipya Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pελε li kalaato na wε; kapyebye ya
 pελε wu ɲuɲɔfɔɔ na wε. ²⁵ Kalaapire tɛhεnε li wa na
 pye ba li kalaato wu jε wε. Kapyebye bε tɛhεnε li
 jε na pye ba wu ɲuɲɔfɔɔ jε wε. Ni p'i wa kpɔɔn fɔɔ
 wu mεgε yiri na Belizebuli,* mεgε kemu na ba yiri
 kpɔɔn li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli
 na wε?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Luka 12:2-7)

---

* **10:25 Belizebuli:** Wee jε jinaa wo ɲuɲɔfɔɔ we, wee wemu wu
 jε Shitaanni ge.

26 «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin niηmōhōηō wa kemu da ba foro kpεεngε na we. Kaηmōhōηō la shishiin wa lemu da ba jε we. 27 N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpεεngε na! Y'a kalōhōrō temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! 28 Piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já yafiin bε pye wu munaa na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we! Ga, wemu wu da já sipya gbo, na ma munaa bε le Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na! 29 Ta cōnrilōō shuun bε p'a bεrεε wari pile wε? Ga lee bε na, ali wee wa nigin bε, wu ya dun ηiηε na yee To Kilε wu gaηa ni wε. 30 Ga yee kunni, Kilε ya ali yee ηuzhiire teyε pyaa bεeri ηō cε. 31 Lee wuu na yi ganha ba fyagi wε; y'a ye cōnrilōō niηehεmεε na!

*Na sōō Yesu na kelee na she wu ni
(Luka 12:8-9)*

32 «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii ηaha tāan na nε wo wee ηε ge, nε bε na ba yere li na na fugba To wu ηaha tāan, na weefōō ηε nε wo. 33 Ga wemu bu foro nε kaa tāan sipyii ηaha tāan, nε bε na ba foro weefōō kaa tāan na fugba To wu ηaha tāan.

*Naηiηε bε wε, ga ηmōpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

34 «Yi ganha ba giin na ηaηiηε ni nε pa ηiηε ke na-ε dε! Nε ta pa ni ηaηiηε ni wε, fo ηmōpara. 35 Nε pa na pa bεganhara le ja ni wu to tε ni, porofōō ni wu nu tε ni, ni ja shō ni wu yashō tε ni. 36 Sipyaa puga shεεn yε pyaa ki da ba bye wu pεεn. 37 Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro nε tāan ge, weefōō ya yaa ni nε ni wε. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro nε tāan

ge, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ. ³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha nɛ fɛni wɛ, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ. ³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga wemu w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee na ba wu munaa jɔnɔ wolo jiga na.

Kasaanaa footɔnɔ
(Marika 9:41)

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, nɛ w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu nɛ co xuuni, we w'a nɛ tun ge, we w'a co xuuni. ⁴¹ Sipyaa wemu bu Kilɛ tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kilɛ tudunmɔ wu jɛ wii, kuduun we w'a yaa ni Kilɛ tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiimɛ co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiimɛ ni ge, wufɔɔ na wee ta. ⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a cɛɛgbuu jii lonjɛ nidiige yɛ pyaa bɛ kan we nɔhɔcɛrɛɛ we wa mu, na bani wu jɛ nɛ kalaapire ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wɛ.»

11

Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu jɛ wii
(Luka 7:18-35)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu kalaapiire kɛ ni shuun wu mu wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na shɛ ganha na sipyii pu kalaa, na Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni. ² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ wu kapyegeee ki bɛeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu shɛ wu yege na: ³ «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu wati

ɲaha wii?» ⁴ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Y'a lemu ɲaa, na yemu nuri ge, yi she lee paari Yohana mu na: ⁵ Fyɛnmɛɛ wa ɲaa, faannaa di ɲaari, togo fɛɛ di juunɔ, ɲudunnɔ di nuri, xuu di ɲɛni, Kile Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu. ⁶ Sipyɔ wemu ɲunɔ ya kyɛɛgi nɛ na wɛ, weefɔɔ ɲɛ duba pya.» ⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari wɛ, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni wɛ? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu ɲeri ge, lere ya? ⁸ Wee tuun wu ni yee d'a she ɲaha wii wɛ? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyeyɛ ni. ⁹ Yee d'a she ɲaha wii wɛ? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a peɛ Kile tudunmɔ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma ɲahagbaa na wu ma koo li yàa yaha ma ɲaha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a peɛ Yohana Batizelipye na wɛ. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ ya peɛ wu na. ¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yerɛ li na, fo na pa nɔ nime na, yatenwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatɛnyɛ waha ge, pee p'a ti taa. ¹³ Kile tudunmɔ pu beeri, na fara Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. ¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi ɲaha cɛ, Kile tudunmɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fɛnhɛ jo ge, Yohana wu ɲɛ wee Eli we. ¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

---

* **11:10** Malaki 3:1

16 «Ne na já nɪpaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Pu ne ba nɔhɔpiire ta ne we, temu ya tiin pinnerɛ kpɛɛngɛ na ge, na pu kaafɛɛ pyi: 17 «Wɛe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wɛe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta yiye nɪnaara yahana yaha we.» 18 Bani Yohana ya pa, wu ya li we, w'i ya gbuu we. A p'i jo na: «Jina wu ne wu ni.» 19 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lɔnehɛɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu ne we ná we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo nɔnii wu ne wii.» Ga kɔnii ya kan Kilɛ wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu wu kɔpyegee ki gbɔɔrɔ ni.»

*Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Luka 10:13-15)*

20 Ayiwa, Yesu ya wu kakanhanɔaa nɪgbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shɛɛn ya ta sɔɔ na daajɛɛ jo pu wo jurumu wu na we. A w'i jo: 21 «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazɛn shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shɛɛn wogo! Bani kakanhanɔaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nɪmɛ bi da pee ta pee ya daajɛɛ jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyɛ na, shɔɔnrɔ ni. 22 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. 23 Mu do Kapɛrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni. Bani kakanhanɔaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nɪmɛ bi da li ta li na ne sanha. 24 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu

wo kanhama pu na ba bərə mu wo pu na kiiri wu cagəngə.»

*Yesu w'a ηmənə kaan
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jinε ki Kafə, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηmənə fungənyə fεε ni kalaagbə fεε na, na ki shε nəhəpiire na. ²⁶ Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²⁷ Nε To w'a keree ki bεeri le nε kenε ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu cε wε, fo To Kile wu yε nigin. Wa shishiin bε di ya To Kile cε wε, fo wu Ja wu yε nigin, ni wu la jε wu To wu shε sipya wemu na ge. ²⁸ Y'a ma na mu, yee piimu bεeri p'a kanha, tuguro di jε yi juyə ni ge; nε na ηmənə kan yi mu. ²⁹ Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere nε di da yi kalaa, yi zəbə pu na tifahama ta. Bani nε juyə k'a penji, nε luu bε d'a taan. ³⁰ Nε wo zhu wu ya dugo wε, fanha bε di jε nε wo tuguro ti ni wε.»

12

*Yesu ya yemu jo cadεngε ki keree na ge
(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Caņa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kerεyε ya tε ni. Kee caņa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεngε ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma sεyε ya kən, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. ² Ba Farizhεen p'a lee ja wε, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεngε ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi mε!» ³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nəhəmə pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge?» ⁴ W'a

jé Kile-pεεηε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lo. A wu ni wu tahama-nəhəməə p'i shee wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya nahə shəənrivεε pu ye be we. ⁵ L'a ka saliya wu ni na saraya nahə shəənrivεε pu ma kapyenεε pyi Kile-pεεηε pugbəhə ki ni cadεεngε ni; lee di ηε kakuunə we. Ta yee sanha lee be kalaa we? ⁶ Na ta wa di wa nahə wemu ya ye Kile-pεεηε pugbəhə ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ <Y'a ηunə jaari yiyε na, nε wa lee feni, na toro saraya tən.>* Yee da bi pee jomə pe kəri cε dε, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni we. ⁸ Bani Sipya Ja wu ηε cadεεngε ki be Kafəə.»

*Yesu ya ná kewaga fəə wa cuunə cadεεngε ka ni
(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)*

⁹ A Yesu di yiri wə, na gari na shee jé pu Kile-pεεηε puga ka ni. ¹⁰ Lee bi ná wa ta wə wu keηε ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuunə cadεεngε ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kəηunə sha p'i wu təəgə le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu shee da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadεεngε ni, ta wufəə da zhe wu wolo we? ¹² Ta sipya ya ye fo na shee ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye cadεεngε ni, lee ya ηə.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma keηε ki sanha!» A wu keηε ki sanha, a k'i juunə ba keki ηε we. ¹⁴ A Farizhεεn p'i foro, na shee puyε ηə, kənhə p'i gbogana sha Yesu na.

Kile ya kapyebye wemu nahə bulo ge, wee ηε Yesu

---

* **12:7** Oze 6:6

15 Ba Yesu ya lee cε wε, a w'i yìri wee xuu wu ni. A sipyiηεhεmεε di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bεeri cuuηɔ. 16 Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee ηε sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu wε. 17 Lee ya pye mu kαnhα Kile bi yemu jo Kile tudunmɔɔ Ezayi ηɔ na ge, yee ηɔ di fa na:

18 «Na kapyebye wu we, nε wemu ηaha bulo ge.

Na ηidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Nε na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

19 W'a da ba nakaara pyi wε.

W'a da ba nama kɔɔn wε.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo kakuutoroyo ni wε.

20 Wahagaan lemu ya kuri ge,

w'a da ga lee sana kegi wε.

Sokinna wemu kpεεngε ya jin wà ge,

w'a da ga wee sama fugi wε.

Mu w'a da ba bye fo na she tiime pu pye p'a se ta.

21 Shi we bεeri na ba wu pye pu tadanja.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yìri Shitaanni yìri wε

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

22 Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyεn, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu cuuηɔ. A wu já na ηaa, na yu bε. 23 A lee di bye kakanhana sipyiire ti bεeri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii mε saannaa Dawuda Ja wu wε?» 24 Ga ba Farizhεεn p'a yee logo wε, na jo: «Jinaa ηuηɔfɔɔ Belizebuli fanha ni we ná

* 12:21 Ezayi 42:1-4

we ya jinaa pu k̄ori.» ²⁵ Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanra bɛɛri t'a ȳiri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi. Kulo bɛɛri, kelee puga bɛɛri, ki sipyii bu ȳiri puyɛ kaa na, kee na gyɛɛgi. ²⁶ Shitaanni di bu ȳiri na Shitaanni wa k̄ori, li jɛ kanna Shitaanni w'a ȳiri wuyɛ kaa na. Shitaanni di bu ȳiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyɛɛgi baa wɛ? ²⁷ Ni yee wa yu na jinaa jɔɔfɔɔ Belizebuli baraga ni nɛ jinaa pu k̄ori, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu k̄ori ge, pee di pu k̄ori jɔɔɔ baraga ni wɛ? Yee wo sipyii puyɛ pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na. ²⁸ Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu k̄ori Kile Munaa li baraga ni, lee w'a li shɛɛ na Kile saanra t'a nɔ yee na.

²⁹ «Wa na já pye dii na jé fanhahɛhɛhɛ fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ wɛ? Ga ma bu fɛnhɛ wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu jɛ nɛ jii wɛ, nɛ pɛn wu jɛ weefɔɔ. Sipya wemu ya nɛ tɛri na sipyii pu pinnɛɛ wɛ, weefɔɔ ya pu caaga. ³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bɛɛri pyi, na fanhara temu bɛɛri pyi Kile na ge, kee bɛɛri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fɛfɛɛɛ Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada wɛ. ³² Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fɛfɛɛɛ Munaa li mɛgɛ kyɛɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke kɔɔɔ ke na wɛ, w'i da li yafa ta laxhara bɛ ni wɛ.

Ki yasɛyɛ fɛni p'a tige cɛni
(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu jɔ, ki yasɛyɛ bɛ na jɔ. Tige kemu bu golo, ki yasɛyɛ bɛ na golo, bani ki yasɛyɛ fɛni

p'a tige ceni. ³⁴ Yee piimu p'a kolo ba matenεε nε-ε ge, dii yee di da já kafilá nizaama jo wε? Bani lemu l'a sipya zó we ni ge, lee l'a fóro wu nɔ ke ni. ³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaŋa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaŋa ni. ³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu bεeri yu ge, pu na ba yege yee bεeri na kiiri wu cagɔngɔ. ³⁷ Kiiri na ba gɔn ma na, na kaŋii kan ma mu na saha ni ma nɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma nɔjomɔ pu ni.»

*Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)*

³⁸ Ayiwa, a saliya karamɔgɔlɔɔ pii, ni Farizheen pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe funnɔ ki wa m'a naha sheshεεε kakanhana la pye ma she wù na.» ³⁹ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Nijnáa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye nɔmεε baa fεε ge, pee p'a naha sheshεεε kakanhana shaa, ga la shishiin da zhεε pu na wε, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piiye taanri fya naganja ki funnɔ ni wε,* mu Sipya Ja wu bε da ba da caya taanri ni piiye taanri jinε ke ni. ⁴¹ Ninive sheen na ba yiri na njáa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caŋa, bani Ninive sheen ya daajenε jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yεε li baraga ni.* Na ta wa di nε naha wemu ya ye Zhonasi na ge. ⁴² Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu njáa sipyii pu jaagi,

* **12:40** Zhonasi 2:1   * **12:41** Zhonasi 3:5-10   * **12:42** 1 Saannaa 10:1-10; 2 Caŋaŋεεε Jomɔ 9:1-9

bani wee ya pa na yìri jìnjε ki tεhεnε na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fεεε jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pεlε Solomani na ge!

*Jina na kuri jé sipya ni
(Luka 11:24-26)*

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tεyε yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taɲmɔɲɔ shaa, ga w'i da ki ta wε. ⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyε funɲɔ ni na: «Na puga kemu ni nε foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na shε kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fεεfεε, na ki kemε xuuni. ⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na shε ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiinε li bε tàan. Mu shiin l'a da ba bye niɲaa wo sipyikuuyo ye bε wo shizhaa na.»

*Jɔgɔ yε pu jε Yesu nu ni wu cebooloo pu wε?
(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpεεngε ki na. Pu funɲɔ ki bye p'i jo ni wu ni. ⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεεngε ke na, pu funɲɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» ⁴⁸ A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ yε pu jε nε nu ni nε ceboronamaa pu wε?» ⁴⁹ Ba w'a yee jo wε, na kenε shε wu kalaapiire ti na, na jo: «Nε nu ni nε ceboronamaa pu piiri naha. ⁵⁰ Nε To we wu jε fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu jε nε ceborona, ni nε ceboroshɔ, ni nε nu.»

13

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge (Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Kee caɲa kiyε pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu ɲɔ ki na. ² A sipyiɲehεmεε di ba binne, na wu maha fo w'a jε tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti beeri di yere lohɔ ki ɲɔ ki na. ³ A wu ganha na keree niɲehεɲεε yu pu mu talenεε ni. A wu jo: «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhe wu alikama shi wá fenε shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki ɲɔ na. A shazheεε di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga ɲuɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di weri fin, bani poɲehεε bye wà wε. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanhaɲa, na waha, bani nire tatii bye ti na wε. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɲε ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do ɲijenε na. A tee di fin, na le na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keleε gbaara (60) pye, la ma keleε taanri (30) pye.» ⁹ Ba w'a yee jo xɔ wε, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talenεε ki kajuu ɲuɲɔ (Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenεε ni wε?» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ɲmɔhɔrɔ ti cε, yee mu lee ya kan. Ga ti jε wu ya ta kan pii mu wε. ¹² Bani la ɲε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a ɲehε wu mu. Ga la ɲε wemu mu wε, ali nifεnhεfenhεnε lemu be li ɲε wu mu ge, li be na zhɔ wu na. ¹³ Lee wuu na

nε yu ni pu ni talenεε ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga naa wε. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wε, p'i ya yi naaha bε ceni wε. ¹⁴ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee na ya fa na:

Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi naaha cε wε.

Yi na ba ni taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga bε na wε.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.

P'a pu niwegee tɔ, na pu ni tɔ.

Pu funna ya pye p'i na pu ni ki ni wε,

p'i logo pu niwegee ki ni wε,

p'i yi naaha cε pu funna ya yi na wε.

Lee funna ni pu da ba nε mu,

kɔnhɔ nε pu funna wε.*

¹⁶ Ga yee kunni, yee na duba nagoo, bani yee ni ki wa naa, yi niwegee k'i nuri. ¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa naa ge, Kile tudunmɔɔ niwegee ni sipyitiimeε niwegee pii funna ya pye na lee na, ga p'i ya li na wε. Yemu yee wa nuri ge, pu funna ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wε.

Yesu ya nuguro ti wo talenε li kɔri jo

(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talenε li kɔri wu ni. ¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu naaha cε-ε ge, pee na ba koo na nuguro na wε. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funna ni. ²⁰ Faaga wo nuguro ti na piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni fundanga ni. ²¹ Ga nire di na pu na wε, p'a bye pu da na lee ni wε.

* **13:15** Ezayi 6:9-10

Cɔnrɔmɔ bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu fɛni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu juɲɔ na wakaraa kyɛɛgi. ²² Xhuyo niɲɛ wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, ga ke koɲɔ ke wo funzhakeree ni naafuu la piinɲɛ na pu cɔnri fo pu da nagoo pye wɛ. ²³ Nijenɛ wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu ɲaha cɛ. P'a nagoo niɲɛhɛmɛɛ pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kɛlɛɛ gbaara (60) pye, la ma kɛlɛɛ taanri (30) pye.»

Yesu ya talenɛ la jo ɲakuuɲɔ shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Ná wa w'a yashi nijemɛ wá wu tɛgɛ ni. ²⁵ A wee ná wu pɛn di ba yìri nibiige ka ni, na sipyii pu bɛɛri yaha pu na ɲmunɔɔ. Nà kemu k'a foro alikama fɛni ge, na shɛ kee ɲakuuɲɔ ki wo pya wa wá alikama wu tɛ ni, na gari. ²⁶ A alikama wu fin, na ba sɛyɛ pye. A ɲakuuɲɔ ki bɛ di foro yere. ²⁷ A tɛgɛ ki kafɔɔ wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafɔɔ, ta yashi nijemɛ bɛ mu ya wá ma tɛgɛ ki ni wɛ? Ke ɲakuuɲɔ ke d'a yìri mii wɛ?» ²⁸ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ wo pɛn wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funɲɔ ki wa wù shɛ kee ɲakuuɲɔ ke kɔɔngi?» ²⁹ A wu jo: «Ahayi, nɛ fyagi jo yee bu shɛ kee kɔɔngi, yi ganha bu da alikama wu bɛ kɔɔngi wɛ. ³⁰ Yi yi bɛɛri yaha wà y'i binne lɛ. Yalɔɔrɔ ti lɔduun ba nɔ, wee tuun wu ni nɛ na ba yi jo yalɔɔrɔ ti lɔvɛɛ pu mu jo pu fɛnhɛ ɲakuuɲɔ ke kɔn fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i ki sòrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu kemɛ le na kpɔɔn le ni.»»

*Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)*

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talenε la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lo nugi wu tεge ni. ³² L'a cεre foro yashi wusama beeri tãan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a beε na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri tãan. L'a jeri tige fo shazheere na ti shiire tēri ki geye na.»

Yesu ya talenε la jo buuri shizhenherε shizhaa na (Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talenε la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti je ba buuri shizhenherε je we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo keεε shuun ni kaguro (25) ni na tōnhɔ, a wu beeri di yiri.»

Yesu wo talenεε ki kajuu jɔnɔ (Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe beeri jo sipyiire ti mu talenεε ni. Wu bi yu ni pu ni talenε baa we. ³⁵ W'a lee pye kōnhɔ Kilε tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee jɔ di fa na:

«Nε na ba yu ni pu ni talenεε ni.
Keree kiimu k'a bi ηmɔhɔ
fo koŋɔ ki yaaduun wu ni ge,
nε na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya nakuunɔ ki wo talenε li kōri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Nakuunɔ ki k'a foro tεge ki ni ge, lee talenε le kōri jo wu mu.» ³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemε wu wá ge, wee je Sipya Ja. ³⁸ Tεge ke, kee je koŋɔ ke yashi nijemε we, wee je fugba saanra ti wo nagoo

* 13:35 Zaburuu 78:2

pee. Nakuunɔ ke, kee di ɲe Shitaanni wo nagoo pee. ³⁹ Pɛn wemu w'a ɲakuunɔ ki pya wu wá ge, wee ɲe Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun we, wee ɲe koɲɔ ki taaxɔɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvɛɛ pee, pee ɲe mɛlɛkɛɛ. ⁴⁰ Ba sipya ma ɲakuunɔ kɔɔngi, na ki wá mɛ na ni wɛ, mu l'a da ba bye koɲɔ ki taaxɔɔ li ni. ⁴¹ Piimu bɛɛri p'a sipyii pu ɲunɔ kyɛɛgi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunɔɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mɛlɛkɛɛ pu tun p'a shɛ pee sipyii pii bɛɛri niɲɛ wolo wu wo saanra ti ni, ⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimɛɛ Kile mu ge, pee na ba ɲí pu To wu saanra ti ni ba caɲa ɲe wɛ. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenɛ lemu jo naafuu niɲmɔhɔmɔ shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲe ba naafuu ɲe wɛ, naafuu wemu w'a ɲmɔhɔ tɛgɛ ka ni ge. A ná wa di wu ɲa, na guri wu ɲmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di shɛ wu keɲɛ yaɲmuyɔ bɛɛri pɛɛɛ, na ba kee tɛgɛ ki shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲe ba kuun pɛɛvɔɔ ɲe wɛ, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun pɛɛwa wo wa ɲa wɛ, a wu wu keɲɛ yaɲmuyɔ bɛɛri pɛɛɛ, na shɛ wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲe sanha bɛ ba jɔ ɲe wɛ, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo bɛɛri co. ⁴⁸ Ba jɔ w'a ɲi wɛ, jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu ɲɔ ki na. P'a diin, na

fyaa pu shəənri. P'a fyacemεε pu le pu yerεye ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye koŋə ki taaxəə li ni. Melekεε p'a da ba sipyisaamaa pu shəənri na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mεhεε suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafonəə ni kalεgeε keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii bεeri ŋaha cε?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karaməgə wa bεeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fəə wa feni wemu ya kafonəə ni kalεgeε taa na fōro wu naafuu tayahaŋa ni ge.»

Nazareti shεen ya dà Yesu na wε (Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenεε ki jo xə wε, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a le ge, a wu gari wà, na shε sipyiire ti ŋə kəŋ na galaa Kile-pεεŋε piyεye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungəngə fεεε te ta wε? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhaŋaa kii na wε. ⁵⁵ Ta wu ŋε mε menizhe ná wu ja wu wε? Ta wu nu bε wu ŋε mε Mariyama wε? Ta wu ceboronamaa bε pu ŋε mε Yakuba, Yusufu, Simə ni Zhude wε? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu bεeri bε pu ŋε naha wù niŋε ni wε? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke bεeri ni wε?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na wε. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmə ya pεεŋε taa xuu bεeri ni, fo wuyε pyaa kulo le, ni wuyε pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhaŋaa niŋehεε pye wà wε, bani pu ya dà wu na wε.

14

Herodi hakili ya wuregi (Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafenere Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu je we ná we, wee w'a sii wii. W'a je na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanjaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana (Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shonho le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe sho Herodjasi wuu na Herodi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li she wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we leje we.» ⁵ Herodi funjo ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmo.

⁶ Lee be na, a Herodi wo cazege canja ki wo kalene l'i ba no, a Herodjasi poro fucere l'i yiri na xhoho sipiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni, ⁷ fo w'a kaa fucere li mu na li bu yaaga beeri jeeri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo jomjo funjo ni, a fucere l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye juno taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu jaha tanha. Ga na wu yaha w'a kaa na xo wu sipiyirilee pu jii na, a wu junmuu li jo yaha fucere li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana juno ki kon kaso wu ni. ¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucere li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lo na she le, na xho na she yee jaha jo Yesu mu.

*Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro mu
(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)*

¹³ Ba Yesu ya yee logo wε, a wu jé kɔrɔgɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiiire ti t̄aan na kari siponɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiiire t'i wee xuu wu cε. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔɔyɔ na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni wε, na pee sipyiɲehemεε pu ɲa, a pu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu pu yama fεε pu cuuɲɔ. ¹⁵ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wε, a Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Caɲa k'a xɔ toro, w̄e di ɲε siponɔ ni naha. Sipyiiire ti yaha kɔnhɔ p'i shε yaligee sha shɔ kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari wε, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye wu ɲε w̄e mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiiire ti pye na pu tiin ɲapurege ki ni. A wu yee buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na ɲaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri ɲuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiiire ti mu. ²⁰ A pu bεeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa kemε fo na sagan̄aa ke ni shuun ɲi. ²¹ Pee yalilimεε pii bye sipyii namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi, c̄e ni n̄hɔpiire niɲε ɲε wε.

*Yesu ya ɲaari gba l̄hɔ ɲunɔ ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)*

²² Ba p'a xɔ wε, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu ɲaha na, yani wu sipyiiire ti yaha ge. ²³ Ba w'a pu yaha xɔ wε, na dugi kari faabobonɔ ki na

wu yε nigin, na she Kile jεeri. A piige k'i ba wə na wu yaha wu yε wà. ²⁴ Kə̀rɔ̀gɔ̀ ki bi lii na xə kɔ̀nɔ̀ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafεεge ki bi jirini pu na. ²⁵ Xhupee mεhεε suduun wu ni, a Yesu di ganha na jaari lɔ̀hɔ̀ ki juɔ̀ɔ̀ ni na se wu kalaapiire ti yiri. ²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ja wu na jaari lɔ̀hɔ̀ ki juɔ̀ɔ̀ ni wε, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ̀ li jε le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. ²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nε wu wa, yi ganha bu da vya wε!» ²⁸ A Pyεeri di jo: «Kafɔ̀, ni mu wu w'a sii wii, na pye na bε di jaari she ma yiri lɔ̀hɔ̀ ki fugba ni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyεeri di foro kə̀rɔ̀gɔ̀ ki ni, na ganha na jaari na se Yesu yiri lɔ̀hɔ̀ ki fugba ni. ³⁰ Ga w'a pa kafεεge ki ta k'a peε ge, na fya. A wu jɔ̀ kɔ̀n na diri lɔ̀hɔ̀ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔ̀, na shɔ̀!» ³¹ Taapile ni a Yesu di wu keɲε yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cὲε ba! Naha na ma d'a mayε kaala wε?»

³² A pu shuun wu bεeri di jé kə̀rɔ̀gɔ̀ ki ni, a kafεεge k'i yere. ³³ Ayiwa, piimu p'a bye kə̀rɔ̀gɔ̀ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fεε ni, na wu peε na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

*Yesu ya yama fεε cuuɔ̀ Zhεnezarɛti fiige ki ni
(Marika 6:53-56)*

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔ̀n, na nɔ̀ Zhεnezarɛti fiige ki jinε ki na. ³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cε. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bεeri círi, fo sipyii pu na pu yama fεε pu tugoo na ma. ³⁶ A p'i Yesu jεeri na wu yere p'i gbɔ̀n yε wu

fadegenɛ ke na. Sipyii piimu beeri p'a kpɔn ki na ge, a pee beeri di juunɔ.

15

*Kalaa wemu w'a ta wu sefelee pu mu ge
(Marika 7:1-13)*

¹ Farizheen p'a, ni saliya karamɔgɔɔ pii bi yiri Zheruzalemu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: ² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wè sefelee pu wo kalegee ki kyeegei we? Pu ba da li, pu da pu keye je we.» ³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jomheee ki kyeegei yi wo kalegee ki feni we? ⁴ Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu pelee.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguunɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»* ⁵ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tɛge ge, wee ya kan xɔ Kile mu.» ⁶ Na li je nige fanha kaa weefɔɔ juunɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛge we. Lee funnɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye juunɔ baa, na daha yiye pyaa wo kalegee feni. ⁷ Yee shuun shuun jovee piiri! Kile tudunmɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

⁸ «Nɔyɔ ye ni pii sipyii pii ya ne pelee,
ga pu zɔɔɔ d'a lii ne na fo xuuni.

⁹ Tawaga ni p'a ne pelee,
pu wo kalaa w'i je sipyii wo jomheee ye.»*

*Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Marika 7:14-23)*

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17

* 15:9 Ezayi 29:13

10 A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi ni-wegee shan y'i ye logo! 11 Yaaga kemu k'a jin sipya ɲɔ ni, na se ma funɲɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fɔro sipya ɲɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.» 12 A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na gɛ?» 13 A wu pu pye: «Tige bɛɛri ki ɲɛ nɛ fugba To Kilɛ we ya ta ki nɔri-i ge, yee bɛɛri na ba gɔngi laha wà. 14 Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu ɲɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co, pu shuun wu bɛɛri na do wege ni.» 15 A Pyɛɛri di jo: «Lee talenɛ le kɔri jo wù mu.» 16 A Yesu di jo: «Yee bɛ sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛɛ ta-ɛ ya? 17 Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, ma yacɛɛ le ni kee ma jé, lee kadugo tàan na ba shɛ foro yaara tashɛgɛ ke ni wɛ? 18 Ga lemu l'a fɔro sipya ɲɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fɔro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ. 19 Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fɔro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, cessaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafinɛyɛ, ni mɛkyɛɛgɛɛ. 20 Kee keree kii k'a sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

*Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na
(Marika 7:24-30)*

21 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige ki ni. 22 Kana shɛn cee wa bye tiinnɛ na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ, Dawuda Ja we, ɲuɲɔ ɲaari na na, jina wa wu ɲɛ nɛ poro fucɛɛɛ li ni, wee ya wu kana fo xuuni.» 23 Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ ali ni kafila kaɲa nigin bɛ ni wɛ. A wu kalaapiire

t'i fulo wu na, na wu ɲɛɛri na wu wee cee we le koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da ɲaari pu feni wɛ. ²⁴ A Yesu di pu pye: «Nɛ ta tun piitiilee mu wɛ, fo Izirayɛli wo nagoo pu yɛ, pee piimu p'a piin ba dubyaa ɲɛ-ɛ ge.» ²⁵ A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri na: «Kafɔɔ, na tɛgɛ!» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu wɛ.» ²⁷ A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalɲahara temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun ɲɲɛ na ge, pobiire ti wa tee li.» ²⁸ A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pɛɛ. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma ɲidaan ni.» A cee wu poro fucɛɛɛ l'i juunɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ ɲɲɛhɛmɛɛ cuunɔ

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɲɔ na. A wu dugi tiin faabobonɔ ka na. ³⁰ A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo bɛɛri ni: tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ, fyɛnɛmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni yama fɛɛ ɲɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ. A p'i ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a wu pu cuunɔ. ³¹ Ba sipyiire t'a boboo pu ɲaa pu na yu, taa fɛɛ p'i juunɔ, tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ di ɲaari, fyɛnɛmɛɛ di ɲaa wɛ, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayɛli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ mu (Marika 8:1-10)

³² Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ɲɲaara ti wa nɛ ni, bani ɲɲaa ɲɛ pu caɲa taanri wogo nɛ yiri naha, ɲɔyalige ka shishiin di ɲɛ nige pu mu wɛ. Nɛ funnɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa shɛ xhɔ koo

na wε.» ³³ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wèe di da yalige ta naha ke sipoŋɔ ke ni di pii sipyii pii bæeri ɲɔ sha wε?» ³⁴ A Yesu di pu yege na: «Buuri ɲuyɔ juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Buuri ɲuyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.» ³⁵ A wu sipyiiire ti pye na pu tiin ɲiŋε ki na. ³⁶ A wu xhɔ, na yee buuri ɲuyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiiire ti mu. ³⁷ A pu bæeri di li na din. A kalaapiire t'i saganɔaa gbarashuun ɲi buuri ɲukoroyo yi saya na. ³⁸ Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfoŋɔɔ shishεεε (4.000), cèe ni nɔhɔpiire ɲiŋε ɲε wε. ³⁹ A Yesu di sipyiiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Magadan ɲiŋε ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye (Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Caɲa ka Farizhεen ni Sadushεen pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu ɲaha sheshεεε kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge. ² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu ɲaana na foro caɲa d'a to xɔ, yee na jo na: <Zanha da ba ɲiga na wε.> ³ Fugba wu bu ɲaana fo na wuu ɲimugunɔ na, yee na jo na: <Zanha ki da do ɲinaa.> Fugba wu wo ɲɛnaa le, yee ya lee keree cε na shɔɔnri kiyε ni. Ga yee di da já we tuun we wo ɲaha sheshεεε ti kɔri cε wε! ⁴ Niɲaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye ɲɔmεε baa fεε ge, pee p'a ɲaha sheshεεε kakanhana shaa, ga la shishiin da zhεε

pu na wε, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo t̄aan a Yesu di pu yaha w̄a, na gari.

Farizhεen ni Sadushεen pu wo buuri shizhεnhεε te
(*Marika 8:14-21*)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaanji gba wu kadugo ȳiri ge, a pu funɲɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ wε. ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a yiyε kaseri Farizhεen ni Sadushεen wo buuri shizhεnhεε ti na!» ⁷ A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani w̄e ya ta buuri lɔ wε.» ⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Yee n'a daa w'a kanha c̄εε dε! Naha na yee di yiyε pyi na buuri ɲε yee mu-i wε? ⁹ Yee sanha sii ye ɲaha cε nime be-ε ya? Nε buuri ɲuyɔ kaguro wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, sagan̄aa juu wu d'a ɲi wε? ¹⁰ Nε buuri ɲuyɔ gbarashuun wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ shishεεε (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, sagan̄aa juu wu d'a ɲi wε? ¹¹ Nε na yee pye: «Y'a yiyε kaseri Farizhεen ni Sadushεen wo buuri shizhεnhεε te na.» A ɲaha di yee pye yee ya ta li cε nago kanna nε ta na buuri kaa yu yee mu-i wε? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li cε lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyε kaseri buuri shizhεnhεε na wε, na ga p'a puyε kaseri Farizhεen ni Sadushεen wo kalaa wu na.»

Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu ɲε Yesu
(*Marika 8:27-30; Luka 9:18-21*)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i she nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipyia Ja wu pyi na jɔgɔ wu ɲε wε?» ¹⁴ A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu ɲε, pii di

yu na Eli, pii be di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmɔ watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu, ne di ne jɔɔ we?» ¹⁶ A Simɔ Pyɛeri di wu pye: «Kirisa mu ne, wee wemu wu ne Saan, na nɔhɔ pye Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu ge, Kile ni wo wu wo Ja we.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu ne duba pya, bani wemu w'a we can we she mu na ge, weefɔɔ ne Adama pya we. Ga ne To Kile wemu wu ne fugba wu ni ge, wee w'a wu she mu na. ¹⁸ N'a da li she ma na jo Pyɛeri ma ne, lee kori ne faaga. N'a da ba na Egilizi wu yereɛ kee faaga ki na. Adesi gburaya da ja wu yereɛ we. ¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu beeri koro kan ni ne ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu beeri koro to ni ne ke na, lee koro na do fugba wu ni.» ²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu na wee wu ne Kirisa wu we.

*Yesu ya wu xu ni wu ne wu jo
(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)*

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jo kon na yi fiinne na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha li waha, fo ne bu she Zheruzalemu ni. Nɔhɔleɛ, ni saraya naha shɔɔnriweɛ ni ne, ni saliya karamɔɔɔ pu na ba ne kanha fo xuuni wa. Pu na ba ne gbo, ga ne na ba ne na foro xu ni na caxhugo cana taanri wogo ki na.» ²² A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jo kon na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta we! Kile wu ma tanha lee na!» ²³ Ga, a Yesu di nmahana ni na Pyɛeri pye: «Toro laha na taan, mu Shitaanni

we! Ne ɲuɲɔ mu wa zhaa da gyɛɛgi mɛ, bani mu fungɔngɔ ɲɛ Kile keree na wɛ, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo tãan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funɲɔ bi ɲɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa ɲuɲɔ wolo ɲɲaa ge, wee na ba buun wu munaa ni ɲiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni ɲɲaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta ɲiga na. ²⁶ Li na ba ɲaha ɲɔ sipya na wu koɲɔ yaɲmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni wɛ? Yaaga keke sipya di da ba já daga wu munaa ɲuɲɔ wolo wɛ? ²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekɛɛ pu ni, wu To wu nɔɔɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bɛɛri nigin nigin saraa na bɛ ni pu kapyegeɛ ni. ²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu ɲa tapaga ni ba saan ɲɛ-ɛ wɛ.»

17

Yesu ɲɛwiine l'a ɲɛri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni. ² A Yesu ɲɛwiine l'i she ɲɛri pu ɲii na. A wu ɲaha k'i ganha na ɲí ba caɲa ɲɛ wɛ, a wu fàya yi bɛ di fiinɲɛ ba kpɛɛngɛ ɲɛ wɛ. ³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli ɲa pee na yu ni Yesu ni. ⁴ Lee na a Pyɛɛri di Yesu pye: «Kafɔ wèe bu gori naha, lee ya ɲɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na buguloo taanri yereɲɛ. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» ⁵ Na wu yaha pee

jomɔ pu na, a pahaŋa ka di nɪ nɪ na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee pahaŋa ki ni na: «Nɛ nɪdaan Ja wu nɛ we. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu pahaŋa ye buri nɪnɛ na. ⁷ A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wɛ! Yi yiri!» ⁸ A p'i pu pahaŋa yi yirige, ga pu ya sipya watii na nige wɛ, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faaboboŋɔ ki na wɛ, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a na ge, yi ganha bu lee paha jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya Ja wu ba nɛ na foro xu ni tuun wemu ni.» ¹⁰ Lee kadugo taaŋa a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni paha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fɛnɛ pa wɛ?» ¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bɛeri gbegelevonɔ gbegele. ¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu cɛ wɛ, na wu pye pu nɪdaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bɛ kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li cɛ na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

*Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge
(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)*

¹⁴ Ba p'a pa jɛ sipyiire ti ni wɛ, a n'a wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, ¹⁵ na jo: «Kafɔɔ, nɪnɔ naari na ja wu na, bani nuzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tɛɛgɛɛ kii ni nɪnɔ ki ma wu shan na ni, kelee lɔhɔ ni. ¹⁶ Nɛ pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya j'a wu cuuŋɔ wɛ.» ¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni nɛ sipyikuuyo n'a daa

baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekε wε? Nε na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma pya wu ni naha!» ¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunɔ lee taapile li ni. ¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kɔri yeege pya wu ni-i wε?» ²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cèrε toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xɔ pεεrε ni, yee bi da yi jo ke faabobonɔ ke mu na ki yiri naha, k'i shε mε, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee já wε. [²¹ Ga ke jina tuugo ke foromɔ ya taan wε, fo suun ni Kile-ɲεrεgε.]»

*Yesu ya wu xu ni wu ɲε wu jo sanha
(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)*

²² Cana ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. ²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo cana taanri wogo, wu na ba ɲε sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyεeri be ya saraa katahanaa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ Kaperinomɔ kulo li ni wε, a Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki wo wari wu shɔvεε p'i fulo Pyεeri na, na wu pye: «Yee wo karamɔgɔ wu ya gaan Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i gε?» ²⁵ A Pyεeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyεeri ya jé puga ki ni wε, a Yesu di fεnhε jomɔ pu lɔ, na jo: «Pyεeri, mu funɲɔ na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa pεrεmε, kelee katahanaa ki wo wari wu kaan ke konɔ ke wo saannaa pu mu wε? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?» ²⁶ A

Pyɛɛri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɔ ni, ma cɛ kantiinlɛɛ niɲɛ wa lee ni-i sa! ²⁷ Ga lee bɛ na, kɔnhɔ wù ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na wɛ, shɛ ɲmɛhɛnɛ la wá gba wu ni. Fyashiimɛ wemu w'a da ma ɲmɛhɛnɛ li lɔ ge, m'a wee ɲɔ mugi. Ma na wari tuunɔ ka ta wà, m'a shɛ kee kan nɛ ni mu wo munahaa ki pɛrɛmɛ.»

18

Wekɛ w'i ɲɛ ɲahagbaa fɔɔ wɛ?

(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Wekɛ wu ɲɛ pu bɛɛri wo ɲahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni wɛ?» ² A Yesu di nɔhɔcɛɛɛɛ la yiri, na lee yerenɛ pu niɲɛ ni, ³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya ɲɛri ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ wɛ, yee da ga ba jé fugba saanra ti ni bada wɛ. ⁴ Sipyaa wemu w'a wuyɛ tirige na pye ba le nɔhɔcɛɛɛɛ le ɲɛ-ɛ ge, weefɔɔ wu ɲɛ pusamaa bɛɛri wo ɲahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni. ⁵ Sipyaa sipyaa w'a le nɔhɔcɛɛɛɛ le la shi co xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a co xuuni.

W'à wùye kasɛri ɲugyɛɛgi keree na

(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nɔhɔpiire te t'a dà nɛ na ge, sipyaa sipyaa w'a le la ɲunɔ kyɛɛgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ nɔhɔdaan. ⁷ Bɔɔngɔ ki wa kɔnɔ wogo sipyii pu wo ɲugyɛɛgɛɛɛ ti wuu na. ɲugyɛɛgɛɛɛ kunnɔ da ga já bye pyebaa wɛ. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevɛɛ pu wogo. ⁸ Ma keɲɛ kelee ma tɔɔgɔ bi ɲɛ kaɲunɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a ki wá. Ma keɲɛ nigin wo, kelee ma tɔɔgɔ nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya pɔrɔ

ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔyɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni. ⁹ Ma nii bi jɛ kapuɔɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá. Ma nii nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya pɔɔɔ ma mu ma nii shuun wo wu wá Jahanɛmɛ na ki ni.

*Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛɛngɛ shizhaa na
(Luka 15:3-7)*

¹⁰ «Y'a yiyɛ kasɛri dɛ! Yi ganha bu da le nɔhɔcɛɛɛ le la shishiin cɛɛɛnɛ wɛ. N'a da yi jo yi mu jo pu mɛkɛɛ pu niyereye yi wa tuun bɛɛri ni nɛ To wu nahagbaa na fugba we ni. [¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipyá Ja w'a pa wu ba pee shɔ.]

¹² «Dii yee di wa li wii wɛ? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da keɛɛ gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) wu samaa yaha wà faaboboɔɔ ki na, na she we wu nigin wu sha wɛ? ¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ja, wu da funɔɔ taan fo xuuni wu ja wu wuu na na toro pusamaa keɛɛ gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) wu taan, pee piimu pu jɛ pu ya piin wɛ ge. ¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu bɛ jidaan jɛ le nɔhɔcɛɛɛ le la li piin wɛ.

W'à yaa na yafani wùye mu

¹⁵ «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu fɛni, m'a she yi jo wu mu yiyɛ shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiyɛ sipyii. ¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu wɛ. M'a shɛn nigin kelee shɛɛn shuun wa fara yiyɛ na, kɔnhɔ jomɔ pu bɛɛri di she bye sɛɛɛɛ shuun kelee sɛɛɛɛ taanri nii na. ¹⁷ Wu bu she li she wu da pee bɛ woyo yi logo wɛ, m'a she yi naha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu bɛ woyo yi logo wɛ, m'a wu

jate ba Kilε-εbaama ƚε wε, kelee ba fanhafεε wari shɔvɔɔ wa ƚε wε. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu bεeri she ƚiηε ke na, Kilε bε na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu bεeri na ƚiηε ke na, Kilε bε na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. ¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu bε kaa bεeri na naha ƚiηε ke na, na lee ƚεeri nε fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu. ²⁰ Bani shεen shuun taanri bu shε puyε pinne ta xuu bεeri ni nε mεge na, nε wa pu ƚiηε ni.»

Tehεne ƚε yafa na sipya ni wu sipyini tε ni wε

²¹ Wee tuun wu ni a Pyεeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, nε ceborona ba kakuunɔɔ pyi nε na tuun bεeri ni, nε yaa na yafani wu mu fo na shε nɔ tɔɔni juu na wε? Fo tɔɔni gbarashuun gε?» ²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔni gbarashuun wε dε, ga fo tɔɔni gbarashuun yahanjaa kelee gbarashuun (70). ²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree ƚaha wolo ni wu kapyebyii pu ni. ²⁴ Ba w'a li ƚɔ kɔn wε, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo ƚiηεmεε foo li bye wee na. ²⁵ Se bye wu ni wu lee foo le tɔ wε. A saan wu jo na pu pu pεre taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu keηε yaηmuyɔ yi bεeri. ²⁶ A wee kapyebye wu shε nuguro sin wu kafɔɔ wu fεε ni, na wu ƚεeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tɔ ma mu.» ²⁷ A wu ƚiηaara di jé wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu bε sanha foo li bεeri na.

²⁸ «Ba wee kapyebye w'a foro wà wε, a wu ni wu kapyebyeƚiηi wa di jiri. Wu wari dεηεε xhuu nigin

foo di bi bye wee kapyebyeenii we na. A wu wee co, na wu katige ηmöhəri, na jo: «Na foo li tɔ!» ²⁹ A wu kapyebyeenii wu nuguro sin wu fεε ni, na wu kemε ηεeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bæeri foo tɔ ma mu.» ³⁰ Ga wu ya sɔɔ wε, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ. ³¹ Ba kapyebyii pusamaa ya lee ηa wε, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i shε yi bæeri ηaha jo pu kafɔɔ wu mu. ³² Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumɔ mu ηε! Nε mu wo foo li bæeri yaha mu na, bani mu ya nε ηεeri saama na. ³³ Ta mu bε bi yaa na ηuηɔ ηaari ma kapyebyeenii wu na ba nε li pye mu na-ε wε?» ³⁴ A Kafɔɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da ηaani wà, fo wu ba shε foo li saraa na xɔ tuun wemu ni. ³⁵ Mu li wa yee bε mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔlɔɔ pu bæeri na wε, lee pyegana le na nε wo fugba To wu bε wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa na ge (Marika 10:1-12)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiire ti mu wε, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhurudεn Gba wu kadugo yiri. ² A sipyiηehεmεε di daha wu feni wà. A wu pu yama fεε pu cuηɔ.

³ A Farizhεen pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu peri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kaηuηɔ bæeri na ya?» ⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na: «Fo koηɔ

ki ɲəkɔɔnrɔ na, koŋɔ ki yaavɔɔ w'a pu yàa ná ni cee.»* ⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»* ⁶ Lee funŋɔ ni, pu ɲε nige shuun wε, ga fo nigin. Ayiwa Kilε ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.» ⁷ Ga Farizhεen p'i wu pye: «Wee tuun wu ni ɲaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fεnhε gbaxɔɔrɔ sεmε yàa kan wu mu wu na wu yaha wε?»* ⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔrɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wε. ⁹ Nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wε, ná wu bu wu yaha, na watii leŋε, dɔdɔrɔ w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi ɲε ná wo tayerege wu ni wu shɔ tε ni, wee tuun wu ni na mεhε pye wà cee baa, lee ya pɔrɔ.» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se ɲε sipyii bεeri ni wε, fo piimu yε mu Kilε ya wu se kan ge. ¹² Kaɲuyɔ ya ɲε wà yemu ya ná ɲaha kɔɔn wu da cee leŋε-ε ge. Pii ya seni pu ɲε namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii bε di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee leŋε baa ge, wu pye cee leŋε baa.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(*Marika 10:13-16; Luka 18:15-17*)

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu wu keye taha ti na wu Kilε ɲεeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni

* **19:4** Zhenεzi 1:27   * **19:5** Zhenεzi 2:24   * **19:7** Duterεnɔme 24:1-4

pee sipyii pu ni. ¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi nòhòpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ñaha kòon wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti ñε fugba saanra te.» ¹⁵ A wu wu keye taha tee nòhòpiire ti na. Ba w'a xò wε, na yìri wà na kari.

*Naafuugbo fɔɔ jemε p'a pεn Kilε wo saanra ti ni
(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)*

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamògò, kasaana leke tuugo ñε d'a yaa na pye kònho di ba ñì sicuumò nixhòbaama ta wε?» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ñaha na m'a na yegee kasaana fiin wε? Nigin yε pe w'a ñò. Ma funño bi ñε m'a ñì sicuumò ta, ta saliya wu ñòmehεε ki koo ñaari.» ¹⁸ A ná wu jo: «Kiike wε?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu dádòrò pye wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafinεyε taha ma sipyini na wε! ¹⁹ Ma da ma nu ni ma to pεle! Ma sipyini wu taan ma mu ba mayε pyaa ki ñε wε!»* ²⁰ A wee lεvòò wu jo: «Ñε kii bεeri koro ñaari. Leke d'a fò sanha wε?» ²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funño bi ñε m'a fa, she ma kenε yanmuyò yi pεε, m'a wee wari wu kan la baa fεε mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tàan m'a ba daha na feni.» ²² Ga ba lεvòò w'a yee logo wε, na ñaha tanha na gaanji, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbo fɔɔ jemε p'a pεn fugba saanra ti ni. ²⁴ N'a da ye bε jo yi mu sanha jo ñòhòñò jemε ya taan museni wii ni na toro naafuugbo fɔɔ jé

* **19:19** Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

na Kile wo saanra ti ni.» ²⁵ Kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?» ²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye we, ga kaa la shishiin ya Kile jani we.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pyeri di jomɔ pu lɔ, na jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ beeri ni, na daha mu feni. Leke di da ba bye wèe shizhaa na we?»

²⁸ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni, konɔ nivonɔ ki ni tuun wemu ni, yee be na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na. ²⁹ Sipya wemu beeri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kereye, ne wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahaŋaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta nii sicuumɔ nixhɔbaama pu be ni. ³⁰ Ga nahagbaa wuu nijeheme na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijeheme na bye nahagbaa wuu.»

20

Erezen tege kafɔ ni wu kapyeyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Kereye fɔɔ wa ya sɔɔ foro jisɔɔgɔ ka taan di zhe kapyeyii pii sha di zhe yaha wu erezen tege ni. ² Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari dehe nigin na, wa beeri wo cana nii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tege ki ni. ³ A cana k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpeenge ki na, p'i bi la

pyi wε. ⁴ A wu pu pye: «Yi bε pu shε caŋa nii li pye na ερεZen τεγε ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, nε na ba wee kan yi mu.» ⁵ A pee di gari tiire τεγε ki ni. A caŋa k'i ba nɔ jinε ninε ni, a τεγε ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii bε ni, na pee bε lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakɔŋɔ caŋa ki bε ni, na saha ni pii bε ni, na pee bε lɔ lee lɔgana li na. ⁶ A wu ba guri foro sanha yakɔŋɔ ki bε ni, na pii bε niyereye ta kpεengε ki na, pu bε di jε la ni wε. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caŋa nii li bεeri pye lapye baa wε?» ⁷ A pee di wu pye: «Sipywa wa shishiin ya ta wèe sha wu wo labye na nijaa wε.» A wu pu pye: «Yi bε pu shε na kerεye yi ni.»

⁸ «Ba caŋa k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ wε, a τεγε ki kafɔɔ w'i wu kanahashɔɔnrimɔ wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li jɔ kɔn kurogo wuu pu na, na se jaha wuu pu mu.» ⁹ Piimu p'a pu wo labye wu jɔ kɔn yakɔŋɔ ki ni ge, a pee di fεnhε fulo, a pu bεeri di wari dεjεε nigin nigin ta. ¹⁰ Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na wε, a pee di ganha na giin na pee wo wu na jεhε wari dεjεε nigin nigin na. Ga, a p'i wari dεjεε nigin nigin kan pu bε mu. ¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu wε, a p'i ganha na τεγε ki fɔɔ wu yɔgɔ puyε taan, na yu: ¹² «Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, lεeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di dεε wèe wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wèe piimu p'a caŋa nii li bεeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke bεeri lɔ ge.» ¹³ Ga, a τεγε ki kafɔɔ wu shen nigin wa pye pu ni: «Najii, nε ta to mu na wε! Ta wari dεjεε nigin na bε nε ni mu ya bε mu wo caŋa nii li saraa wε?» ¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaanji. Nε mu l'a taan nago kanna nε wu

saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tɛgɛ ki ni kurogo ge. ¹⁵ Lemu bu nɛ taan, ta lee bɛ nɛ yaa na pye ni na wo wari wu ni wɛ? Kelee ta nɛ wo saama pu nɛpɛɛn yɛɛ l'a jé ma ni?» ¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu nɛ kadugo yíri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye nahagbaa wuu. Piimu pu nɛ nahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yíri wuu.»

*Yesu ya wu xu ni wu nɛ wu jo sanha
(Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)*

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa yíri na gaanji Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye: ¹⁸ «Wù wii gaanji Zheruzalɛmu ni. Pu na zhe Sipyá Ja wu le wà saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ pu kenɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. ¹⁹ P'a wu le shi watii kenɛ ni, pee na zhehɛ wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔɔ ni, na wu kori tige na. Canja taanri wogo ki na w'a nɛ na foro xu ni.»

*Yakuba ni Yohana ya nahagbaa fɛɛɛ shaa Yesu mu
(Marika 10:35-45)*

²⁰ Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu nɛɛri, na wu nɔ wee na. ²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wɛ?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nagoo shuun we di diin ma tãan. Nigin wa di diin ma kanige cɛ, wa di diin ma kamɛnɛ cɛ.» ²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa nɛɛri ge, yee wa li cɛ wɛ. Kanhama cɛɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i

jo: «Uun, wèe na já gba li ni.» ²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba ne wo ceεgbuu li ni. Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne ne yee tatiinye yi kanvoo we. Piimu kaa na ne To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu taan. ²⁵ A Yesu di pu beeri yiri, na jo: «Yee ya li ce na shi wemu ne Yawutuu we, wee shi wu wo nuɔɔfe p'a pu nuɔɔfere pyi wu na. Pu sipyigbo p'i pu fanha shee wu na. ²⁶ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funɔ bi ne wu bye sipyigbo, wufoo wu pye pusamaa wo kapyebye. ²⁷ Yee wa funɔ bi ne wu bye nahagbaa foo, weefoo wu pye pusamaa wo bulo. ²⁸ Mu li wa, Sipya Ja wu be ya ta pa konho sipyii di ba kapyene pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyene pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan li bye sipyinehemee wo nuwuuro saraa.»

Yesu ya fyenmee shuun wa cuɔɔ
(*Marika 10:46-52; Luka 18:35-43*)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni we, a sipyinehemee di daha Yesu feni. ³⁰ Lee bi fyenmee shuun wa nideenge ta koo li no na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo we, a p'i xhuulo na: «Wu Kafoo, Dawuda Ja we, nuɔɔ naari wu na!» ³¹ Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyena, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wu Kafoo, Dawuda Ja we, nuɔɔ naari wu na!» ³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin ne di leke pye yi mu we?» ³³ A p'i jo: «Wu Kafoo, wu pye wu da naa.» ³⁴ A pu ninaara di je Yesu ni, a wu gbɔn pu ni ki na. A p'i no kon na naa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya jé Zheruzalému ni ba saan jε wε
(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a tεεηε Zheruzalému na wε, a p'i nɔ Betefajε shizhaa, Oliviye faaboboŋɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi shε yi nahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ yε, yi na kafazhɔ wa nibɔgɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha! ³ Sipywa wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi nɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.» ⁴ Lee ya pye kɔnhɔ Kilε tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee nɔ di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:

«Li wii, ma saan w'a ma ma mu.

W'a wuyε tirige,

na dugi tiin kafabige na,

kafazhɔ wa wo pya.»*

⁶ A kalaapiire t'i gari, na shε li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. ⁷ A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà. ⁸ A sipyiηεhemεε di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bε di wεburiye kɔn, na yee pii koo li ni. ⁹ Ba p'a gaanjε wε, piimu pu jε Yesu nahagbaa na, ni piimu pu jε wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔŋɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!
 Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεgε na ge,
 wee jε duba pya!

* **21:5 Siyɔn poro:** Wee jε Zheruzalému shεen pee.
 Zakari 9:9

* **21:5**

Masɔŋɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»*

¹⁰ Ba Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni wɛ, a tunmɔ p'i kulo li bɛɛri c'iri. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di jɛ jɔgɔ wɛ?» ¹¹ A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmɔ Yesu wu jɛ wii, Galile Nazareti shɛn we.»

*Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)*

¹² A Yesu di jé Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu pee bɛɛri kɔri yegee. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu wo yatiinyɛ yi jɛri buri, ¹³ na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nɛ puga ki pyi Kile-jɛɛɛɛ puga.»* Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁴ A fyɛnmɛɛ ni losixuyo fɛɛ pii di fulo Yesu na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee cuɛɛɛ. ¹⁵ Yesu ya kakanhanɛaa kiimu pye ge, ba saraya nahɔ shɔɔnrivɛɛ jɛɛɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ p'a kee jɛ wɛ, na nɔhɔpiire ti bɛ jɛaa ti na xhuulo na yu: «Masɔŋɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu wɛ!» A pu logoo di y'iri. ¹⁶ Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mɛ ge, ta mu wa yi nuri mɛ?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bɛ sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na:

«Mu ya ma masɔŋɔ pye k'a foro

nɔhɔpiire ni pubinɛɛ jɔyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a yee jo wɛ, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shɔn Betani kulo li ni.

* **21:9** Zaburuu 118:26 * **21:13** Ezayi 56:7 * **21:16** Zaburuu 8:3

*Yesu ya nitoodige ka lanji
(Marika 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ayiwa, nimuguro ti nisooḡo ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka ja koo li ja na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin be ja ki na weye ye kadugo na we. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yaseye pye nige bada we!» Taapile ni a kee nitoroḡo k'i waha. ²⁰ Ba kalaapiire t'a lee ja we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroḡo ke di bye dii na waha me taapile ni we?» ²¹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i ne yee zoloo pu ni bada we, lemu ne pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee ye na-e de! Ga yee na ba ke faaboboḡo ke pye: «Yiri laha naha, m'a she maye wa suumo loho ni.» Lee na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo beeri neeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

*Mii Yesu wo sefeere ti d'a yiri we?
(Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)*

²³ Ayiwa, a Yesu di she je Kile-pene pugboh ki ni, na sipyii pu ja kon na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya jaha shonrivere junofere ni nahalee p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefere teke gboro ni mu wa kii keree kii pyi we? Jogo w'a kee fanha ki kan mu mu we?» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na ja sho, wee tuun wu ni, sefeere temu gboro ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu. ²⁵ Jogo wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» A p'i puye pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na

yee di ya ta dà wu na-ε wε?› ²⁶ Ga wù bu n̄h̄o jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti beeri wa Yohana wii Kilε tudunm̄o.» ²⁷ Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεε temu gb̄or̄o ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε da tee jo yee mu wε.»

Yesu ya talenε la jo jalaa shuun wa shizhaa na

²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke k̄oon yiyε funȳo ni kii keree kii shizhaa na wε? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiimε wu pye: «Na ja, she nijaa wo caɲa jii li wo labye wu pye na ερεzen tεγε ki ni.» ²⁹ A wee ja wu wu pye: «Nε se wà wε.» Ga ba jεεε ya pye wε, yemu w'a jo ge, a yee wo daajeɲε di jé wu ni. A wu gari tεγε ki ni. ³⁰ A to wu she yee ninuȳo jo ja shuun wo wu bε mu. A wee di wu pye: «Uun, nε na zhε.» Ga na dεεε pye wu ya she wε. ³¹ Pu shuun wu ni weke d'a tof̄o wu jidaan pye wε?» A p'i jo: «Jashiimε we.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafεε wari sh̄vεε ni navarashaa pu na ba jé yee jaha na Kilε wo saanra ti ni. ³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wε. Ga, a fanhafεε wari sh̄vεε ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee bε ja, ga lee bε na yee ya ta daajeɲε jo yi guri dà wu na wε.»

*Ερεzen faapyii niguum̄o pu wo talenε le
(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)*

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talenε le bε logo: Kerεyε f̄o wa w'a bi ερεzen tεγε ka shan, na ki maha ni kas̄r̄oḡo ni. A w'i wege ka wolo na pye ερεzen wu l̄h̄o ki tawologo, na zangaso wa yàa

shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn tiire tɛgɛ ki kaa le ɛɛɛɛn faapyii pii keɛ ni, na gari fiige katii ni. ³⁴ Ba ɛɛɛɛn wu lɛduun ya pa dɛɛɛɛn wɛ, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee ɛɛɛɛn faapyii pu mu, na pu she ɛɛɛɛn nilɛ wu shɔ pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a ɛɛɛɛn wu kafɔɔ wu kapyebyii pii bɛ tun piimu ya jɛhɛ nizhiilee pu na ge. A p'i pee bɛ pye ba p'a nizhiilee pu pye wɛ. ³⁷ Lee bɛɛri kadugo tãan, a tɛgɛ ki kafɔɔ w'i wuyɛ pyaa ja tun kari, na jo: «Nɛ ja we kunni, pu na zhɛ gbɔɔɔɔ taha wee na.»

³⁸ Ga ba ɛɛɛɛn faapyii pu nii ya taha ɛɛɛɛn wu kafɔɔ wu ja wu na wɛ, a p'i puyɛ pye: «ɛn wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi pa wù wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.» ³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kadugo yíri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba lekɛ pye pii ɛɛɛɛn faapyii pii na wɛ?»

⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kaa le piitiilee keɛ ni, piimu na da ɛɛɛɛn nilɛ wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.» ⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kilɛ Kafila wu ni wɛ? Na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunɲmii li
faakagerɛɛ ki nijenɛ ke.

Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye

kakanhana li wa lii wù jaha tãan.»*

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [⁴⁴ Wemu bu do kee kagerenɛ ke ɲunɔ ni, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerenɛ ki shiin bu do sipya bɛɛri ɲunɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]]»

⁴⁵ Ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲunɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'a Yesu talenɛ li logo wɛ, a p'i li cɛ na pee kaa w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmɔ.

22

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo sanha sipyiire ti mu na: ² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun shɛ pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa wɛ. ⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu shɛ pu pye: «Nɛ na yalige ki gbegele xɔ nimɛ. Nɛ na sɪnmɛ niyɛ ye, ni na sɪnmɛ yapɔɔyɔ yi gbo, keree ki bɛɛri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki fɛni.» ⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wɛ. A pu bɛɛri di gari pu nibyegee fɛni. Wa ya kari wu kɛɛyɛ ni, a wa di gari wu kegaanɔ tapyege ni. ⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo. ⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔɔsɪi yaha kari p'a shɛ pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sɔrogo. ⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ,

ga sipyii piimu p'a fɛnhɛ yiri ki na ge, pee niŋɛ wa nige ki ni wɛ. ⁹ Yi shɛ kodoroyo yi ni, yi bu shɛ sipyii piimu bɛɛri ta wà, y'i ba ni pee bɛɛri ni lige ki kaa na. ¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu bɛɛri p'a shɛ da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee bɛɛri pinne fo cekaanra ti puga k'a ɲi lilii pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lilii pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra fàya yi le wɛ. ¹² A wu jo: «Najii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba wɛ?» Nɔshɔɔɔ ya ta wee ná wu mu wɛ. ¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: «Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu keye yi pɔ! Yi wu wà kpɛɛngɛ ki na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wá.» ¹⁴ Bani sipyijɛhɛmɛɛ kunni pu wa yiri, ga piimu ɲaha k'a bulo ge, pee ya ɲɛhɛ wɛ.»

*P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na
(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)*

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhɛɛn p'i shɛ puyɛ ɲa, na p'i Yesu sha pɛri, p'i wu co wuyɛ pyaa wo ɲɔ jomɔ fɛni. ¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Hɛrɔdi wo sipyii pii tun na pu shɛ Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu ɲɛ. M'a sipyii pu fiinɲɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu ɲɛ nigin mu mu. ¹⁷ Ayiwa mu wo fungɔngɔ di wa kekɛ le kaa le ni wɛ? L'a saha p'a munaa pɛrɛmɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?» ¹⁸ Yesu bi pu funguunɔ ki cɛ, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, ɲaha na y'i na ɲɔ yegee wɛ? ¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa pɛrɛmɛ pu saraa ge, yi wu tuunɔ la shɛ na na.» A p'i wari dɛɲɛ nigin wa shɛ wu na.

20 A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» 21 A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bε wuu li kaan Kile bε mu.» 22 Ba p'a tee ɲɔshɔɔɔ ti logo wε, a lee di pu ɲaha wɔ fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

*Sadushεεn p'a Yesu yege xujεnε li keree na
(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)*

23 Ayiwa kee canuɲɔ ke, a Sadushεεn pii bε di ba she Yesu yiri. Pee bi yu na xujεnε da ba bye ɲiga na wε. A p'i Yesu pye: 24 «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wε, na wu ceborona wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu. 25 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiimε wu cee leɲε, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee ɲε ceborona shuun wo we. 26 A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bε shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu bεeri xɔ. 27 Lee kadugo na a cee wu bε di xhu. 28 Wee tuun wu ni xuu pu caɲεɲε ke, wee cee w'i da ba bye shεn nigin wekε wo pii cebooloo gbarashuun we ni wε? Bani pu bεeri ya wu leɲε toro.» 29 A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cε wε, y'i wa Kile wo sefεεrε ti bε cε wε. 30 Xuu pu caɲεɲε, sipyii wa da cèe leɲε, kelee na gbaya je wε. Ga pu bεeri na ba bye ba fugba melekεε ɲε wε. 31 Kile ya yemu jo xujεnε li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wε? W'a jo: 32 «Nε ɲε Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga

wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»* Kile ꞑe xuu wo Kile we, wyii wo Kile wu ꞑe wii.»

³³ Ba sipyiire t'a yee logo we, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

*Kile wo saliya ꞑomehεε ki beeri wo nigbɔɔ le
(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)*

³⁴ Ba Farizheen p'a logo na Yesu ya fehene wá Sadushεen pu na we, a pee di guri she puyε pinne sanha. ³⁵ Shen nigin wa ꞑe pu ni, wee bye saliya karamɔɔ. Wee funɔɔ ki bye na Yesu pεri wii. A wee di jo: ³⁶ «Karamɔɔ, ꞑomεε leke li d'a pele saliya wu ꞑomehεε ki beeri ni we?» ³⁷ A Yesu di wu pye: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zɔ wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri.»* ³⁸ Lee li wa saliya wu ꞑomehεε ki beeri nizhiine, na ꞑe ki beeri nigbɔɔ be sanha. ³⁹ Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipyijii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki ꞑe we.»* ⁴⁰ Saliya wu ꞑomehεε ki beeri, ni Kile tudunmɔɔ pu wo kalaa wu beeri w'a foro kii ꞑomehεε shuun we ni.»

*Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we
(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)*

⁴¹ Na Farizheen pu nibinneyε ta, a Yesu di pu pye: ⁴² «Lεke yee di wa gɔɔn yi funyɔ ni Shɔvɔɔ wu shizhaa na we? Jɔɔ wo ja wu ꞑe wii we?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu ꞑe wii.» ⁴³ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni ꞑaha na Dawuda di wu pyi Kafɔɔ, Fεfεεε Munaa fanha ni we? Bani Dawuda ya jo: ⁴⁴ «Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tateengε ki ni na kanige ce,

* **22:32** Ekizode 3:6   * **22:37** Dutεrenomε 6:5   * **22:39** Levitike 19:18

fo di ba ma pεεn pu tirige
na pa le ma tɔɔyɔ nɔhɔ ni.)*

⁴⁵ Ni Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jε dii wu ja yε nigin wε?» ⁴⁶ Wa shishiin ya já Yesu jɔ shɔ pu ni, ali ni jɔjii nigin bε ni wε. Na co kee caɲa ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu jahagbaa fεε pu kàa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiire ti pye: ² «Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεεn pu wo nibyii li jε na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. ³ Lee wuu na saliya wu keree kiimu bεeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jɔmεε co, na ganha na kee bεeri pyi! Ga keree kiimu puyε pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni wε, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyε pyaa ki ya wee koo jaari wε. ⁴ Pu ma tuguro nigbɔɔrɔ pɔ na taha sipyii juyɔ ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee bε taga ti lɔvεε tεge p'i ti tugo wε. ⁵ P'a pu kapyegee ki bεeri pyi kɔnhɔ sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semεε pee, ni pu kabogoo ki wo semεε pu pelɛgi. Na pu fadeye jɔwaya ye tɔɔngi ni yalere ni. ⁶ Yalicenεε wo tatiinceye, ni Kile-pεεnεε piyεyε yi wo jahagbaa tatiinyε y'a dan pu ni. ⁷ Sipyii na pu shaari pinnerεε kpεenyε na, na pu pyi: «Karamɔgɔlɔɔ», lee bε l'a dan pu ni xuuni. ⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi: «Karamɔgɔlɔɔ» wε.

* **22:44** Zaburuu 110:1

Bani Karamogɔ nigin pe ye wu ne yee mu. Yee beeri pu ne cebooloo. ⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke ninε ke na yi to we. Bani To nigin pe ye wu ne yee mu. Wee ne fugba we ni. ¹⁰ Yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi nuɔfεε we. Bani Nuɔfɔɔ nigin pe ye wu ne yee mu. Wee ne Shɔvɔɔ we. ¹¹ Wemu wu ne sipyigbɔ yi beeri te ni ge, wee wu pye yi beeri wo kapyebye. ¹² Sipyia wemu w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipyia wemu w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizhεen ni saliya karamogɔlɔɔ pu jaagi (Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li tɔni sipyii pusamaa naha na. Yiyε pyaa ki wa jin ti ni we, piimu p'a giin p'i jε ge, a yi ganha na pee be naha kɔɔn.

[¹⁴ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa naxhugoshaa keɲε yaɲmuyɔ beeri ηmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-ɲεrege na, kɔnhɔ y'i yiyε pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa ninε ke ɲaari, na suumɔ lɔhɔ ke be ɲaari, kɔnhɔ yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee ne we. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanεmε ni tɔɲii shuun na toro yiyε pyaa ki tɔan.

¹⁶ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyεnmεε piimu pu ne fyεnmεε kagaancomɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipyia wemu w'a kaa Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki na ge,

na kee kaaga ke ya jateni wε. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jateni. ¹⁷ Fungɔnyɔ baa fεε fyεnmεε yee ηε. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni wε? Sanni we laa, kelee Kile-pεεηε pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sanni wu pye fεεfεε ge? ¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jateni wε. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jateni. ¹⁹ Fyεnmεε yee ηε. Keke ki d'a ye keke na wε? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fεεfεε ge? ²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyɔ yemu bεeri yi ηε ki ηuηɔ ni ge, yee bεeri na m'a kàa. ²¹ Wemu bu gaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki na, Kile-pεεηε pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kàa, wee wemu w'a dεn ki ni ge. ²² Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kàa.

²³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔɔɔ fara yee Farizhεεn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifenhεfenhεre ti jagi wo: nanayi, ni wεyε yemu bεeri y'a leni shiga ni ge. Nɔmεhεε kiimu tayerege k'a pεε saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee ηε: tiime, ηijaara, ni ηɔmεε fεεrε. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na. ²⁴ Fyεnmεε yee ηε piimu p'a fyεnmεε pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔɔnrɔ wo ki ni, ga na dεrεε na ηɔhɔyɔ juuri.

²⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔɔɔ fara yee Farizhεεn na! Yee

ma cεεgbuugoo ni goleye kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a ni nagaara yanmuyo, ni yi lakuunjo yanmuyo na. ²⁶ Farizhen fyen, fenhe cεεgbuu le, ni golege ki funjo ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi be na bye fεεfεε yi mu.

²⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhen na! Yee ne ba faya ne we p'a yemu fiinne ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a jo kpeenge ke na, ga yi funyo d'a ni xuu kaciiye ni yanmufonyo tuuyo beeri na. ²⁸ Mu yee be ne. Yee ma yiyε pye na tifiire fεε yee ne sipyii naha taan, ga yee zɔlɔɔ pu d'a ni shuun shuun juuro ni kuumo na.

²⁹ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhen na! Yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na jogi. Piimu p'a Kile nomεε co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacεne ni. ³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo cana nii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tege pu Kile tudunmɔɔ pu gbo we. ³¹ Lee funjo ni yeeyε pyaa ya li sheε na piimu p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee ne. ³² Ayiwa, yi she naha na, yi sefεε p'a lemu jo kon ge, yi lee jo fa! ³³ Wɔlɔɔ yee ne, maton nagoo. Yee na ja pye dii na yiyε tanha Jahanεme na we? ³⁴ Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmɔɔ, ni fungonyo fεε, ni kalaa fεε tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kon ni susɔlɔɔ ni yi Kile-pehe piyeyε yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo. ³⁵ Sipyitiimεε piimu wo shishan p'a wo ninε na ge, konho pee di ba do yi nunjo ni, na co tiimε fεε Abeli*

* 23:35 Zhenεzi 4:8-10

wo shishan pu na, fo na pa nɔ Baraki ja Zakari*
 wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-pɛɛɛɛ
 pugbɔhɔ ki saraya yi tawologo ke, ni fɛfɛɛɛɛ xuu wu
 tɛ wu ni ge. ³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro
 te bɛɛri wo footɔnɔ li kanhama na ba do nijaa wo
 sipyii pii juɔ ni.

*Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
 (Luka 13:34-45)*

³⁷ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a
 Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunnɔ ma mu
 ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ
 funɔɔ ya pye tɛɛgɛɛ niɛɛɛɛɛ ni di ma nagoo pu
 pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ mɛ wu kapaɔa
 nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. ³⁸ Ayiwa
 yi puga ki na ba yaha wà nime fɛfɛɛɛ, ki niwaga.
³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja
 nige wɛ, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu
 w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee jɛ duba pya.»*

24

*Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo
 (Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)*

¹ A Yesu di foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na gaanɔ.
 A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kile-
 pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki yerenɛgana li shɛɛ wu na, k'a
 kemɛ yàa yaagana lemu na ge. ² A Yesu di pu pye:
 «Yee jii wa yee bɛɛri ni gɛ? Can na n'a da yi jo yi
 mu jo kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka
 juɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛfɛɛɛ.»

* **23:35** 2 Caɔɔɔɛɛɛ Jomɔ 24:20-22

* **23:39** Zaburuu 118:26

*Keree kiimu na ba byi sani koŋo ki xɔ ge
(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)*

³ Na Yesu nidεεngε yaha Oliviye faaboboŋo ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu yε na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee shε wù na! Naha shεshεεε temu na ba li shε na ma paduun w'a nɔ, koŋo ki taaxɔɔ li bε d'a nɔ ge, m'a tee bε shε wù na!» ⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne we!» ⁵ Bani sipyii nijehεmεε na ba ma ni nε mεge ni, na yu: «Nε wu jε Shɔvɔɔ we.» Pu na ba sipyijehεmεε piinne. ⁶ Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbegemε keree nuri. Ayiwa yi funyo ganha da ben we! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li we. ⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jine celerε na ba byi tεye ya ni. ⁸ Kee keree kii bεeri wa kanhama pu keree jɔkɔɔnrɔ ye, ba cee laa ma yiri mε we.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bεeri na ba yi kɔ nε mεge wuu na. ¹⁰ Wee tuun wu ni sipyijehεmεε na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyε nɔhɔ yeri, na puyε kɔ. ¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu nijehεmεε na ba foro yere. Pu na ba sipyijehεmεε piinne. ¹² Kakuuŋɔɔ ki jɔ na ba jehε tapyege ni. Lee ma bye kaŋuŋo na sipyijehεmεε wo taanjεεge ki celerε. ¹³ Ga wemu bu já luu mara fo na shε nɔ li tɛhene na, weefɔɔ na ba shɔ. ¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koŋo ke kabaya ye bεeri na, kɔnhɔ shi wu bεeri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

*Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge
(Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)*

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyεεgi pyevɔɔ* wu na tuun wemu ni Fεfεεεε xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dajɛli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi nahaa ce.)
¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁷ Lee ba wemu ta katanɔ naɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yeɛye lɔ puga ki ni wε. ¹⁸ Wemu ba da wu keɛye ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenɛ lɔ wε. ¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puɔmaraya fεε wogo yee caya yi na. ²⁰ Y'a Kile naɛri kɔnhɔ tee taferε ti canɔ ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadεεngε ni wε. ²¹ Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye na wε, na co koɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ ni naa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bε nige bada wε. ²² Kile da bye wu ya ya wolo bε yee caya yi ni wε, sipya wa shishiin bi da ga shɔ wε. Ga sipyii piimu nahaa w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: ‹Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!› kelee ‹Wu we mε.› Yi ganha bu dɔ yee na wε! ²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiiri, na puyε pye shɔvεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba nahaa sheshεεε kagbɔhɔɔ ni kakanhanɔa pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinɔε. Ali Kile ya sipyii piimu nahaa bulo ge, nago ba pu da jɔ ba pee bε piinɔε wε, pu bi da ba pee bε piinɔε. ²⁵ Li wii, nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: ‹Li wii, sige ke ni

* **24:15** Dajɛli 9:27; 11:31; 12:11

Shɔvɔɔ wu jɛ!), yi ganha bu she wà wɛ. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maɔɔ ke ni wu wa naha!», yi ganha bu dà yee na wɛ. ²⁷ Kile bu jɛ Kile-nɔhɔ na, kpɛɛngɛ ki ma nɔ camutomɔ ni nɔgana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu bɛ wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo jɛ ge, wà tobinyɛ ya yiye pinnɛɛ.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbɔ pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba jé caɔa ki ni; yeɔɔ wa da kpɛɛngɛ yeege wɛ. Wɔrɔɔ ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo jaha sheshɛɛɛ te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu bɛɛri wu jɛ jɛɔ ke na ge, wu bɛɛri na ba mɛhɛɛ suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba jahaya ye na ni sefɛɛɛ ti bɛɛri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni. ³¹ Maga nigbɔhɔ ki mɛɛ li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu jaha bulo ge, wu na ba mɛɛkɛɛ tun pu pee pinne, na yiri koɔɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jɔ kɔn koɔɔ ke kabaɔa ka na, na se koɔɔ ke kabaɔa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yee wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɔ. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii bɛɛri jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɔ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jɛi na nimɛ ge, sani pee bɛɛri pu xu ge,

kii keree kii beeri jɔ na va. ³⁵ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.

*Kile ye nigin pe w'a taaxɔɔ li tuun ce
(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)*

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee caɲa ke ni wee tuun we ce we, ali fugba melekee pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee caɲa ke ni wee tuun we ce. ³⁷ Ba Nuxhun wo caɲa nii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be cabaɲa k'a da ba bye. ³⁸ Na logbɔhɔ ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na cèe leɲee, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɲa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. * ³⁹ Pu ya puyɛ kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logbɔhɔ ki pye k'a pa, na pu beeri jɔɲɔ tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaɲa. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kerɛye ni, p'a nigin wa lɔ, na wa yaha wà. ⁴¹ Cèe shuun na ba tira tiree, wa na ba lɔ na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha jɔni na bani caɲa kemu Kafɔɔ w'a ma ge, yi wa kee ce we. ⁴³ Yi li ce na puga fɔɔ da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jɔni na. Wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

*Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree
(Luka 12:41-48)*

⁴⁵ «Kapyebye jɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'a wu tenje wu puga ki wo kapyebyii pusamaa jɔɲɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee

---

* 24:38 Zhenɛzi 7:7

keree ɲaha wo ki tuun ni ge, wee ɲε jɔgɔ wε? ⁴⁶ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee ɲε duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teɲε wu keɲε yaɲmuyɔ yi beeri ɲuɲɔ ni. ⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuuɲɔ, wu na li kɔn wuyε funɲɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wà. ⁴⁹ W'a ɲɔ kɔn na wu kapyebyeɲii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu ɲε kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu soɲi-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mesuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talene lemu l'a jo doɲiɲε pushaa ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro doɲiɲε pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu ɲuɲɔ círi ge. ² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fεε, kaguro wa di ɲε fungɔnyɔ fεε. ³ A fungɔnyɔ baa fεε p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sɪnme patii lɔ na taha sokinnaa pu na wε. ⁴ A fungɔnyɔ fεε p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sɪnme patii be lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mɔ, wu da ba wε. A ɲmunumɔ di pu beeri ta, a pu beeri di ɲmunɔ. ⁶ A mujuu la di ba foro ɲiɲiɲε ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu círi!» ⁷ Wee tuun wu ni a doɲiɲε pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu yàa yàa. ⁸ A fungɔnyɔ baa fεε p'i fungɔnyɔ fεε pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sɪnme

dɔɔni wa kan wù mu.› ⁹ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu pye: «Ahayi! Sìnme pemu pu ɲɛ wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee yaa wɛ. Yi shɛ sinbɛrɛlɛɛ pu mu, y'i shɛ pa shɔ yiyɛ mu!» ¹⁰ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i gari sìnme pu fɛni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shòhɔ. ¹¹ Lee kadugo tàan a pii pu bɛ di ba nɔ, na xhuulo na: «Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo nɛ yee cɛ wɛ.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha ɲìi na, bani yi wa kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ wɛ.

Talɛ lemu l'a jo na ɲaha tii wari kegaanɲa pyevɛɛ pu na ge

(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa fɛni wee wemu ya gaanɲi kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu keɲɛ yara li kaa le pu keɲɛ ni. ¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu bɛɛri nigin nigin wu wo sefɛɛɛ ɲuɲɔ kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanɲa ɲɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa bɛtii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fɔɔ wu bɛ di kegaanɲa pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fɔɔ wu shɛ wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari wu ɲmòhɔ wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafɔɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba wɛ, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulu wu na ni we wu kaguro wu bɛ ni na

jo: «Na Kafɔɔ, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafɔɔ wu wu pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲɛ ni. Pa wù binne funɲɔ taan!» ²² A talaan shuun fɔɔ wu be di fulo wu na, na wu pye: «Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.» ²³ A wu kafɔɔ wu jo: «L'a ɲɔ, kapyebye nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲɛ ni. Pa wù binne funɲɔ taan!» ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu be di fulo na jo: «Na kafɔɔ, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee xuu wu wo yalɔɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá we, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn. ²⁵ Ne fya, na she ma wari wu ɲmɔhɔ ɲinɛ ke ni. Wu we!» ²⁶ A wu kafɔɔ wu wu pye: «Kapyebye niguumɔ saa fɔɔ mu ɲɛ. Mu ya li ce na ne ya xuu wemu nugi we, na wà ne na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni ne ta wemu wo yashi wa-ɛ ge, ²⁷ go mu bi yaa na she na wari wu yaha banɲi na de, kɔnhɔ di ba ba, di she wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shɔ wu na, y'i wu kan talaan ke fɔɔ wu mu! ²⁹ La ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la ɲɛhe wu mu. Ga la ɲɛ wemu mu we, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu be li ɲɛ wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na. ³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpɛngɛ ke na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipya Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni mɛlɛkɛɛ pu bɛɛri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni. ³² Shi we bɛɛri na ba binɛ wu tãan. Wu na ba pu waa na laha pu yɛ na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha mɛ pu yɛ na wɛ. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cɛ, na sikaa pu yaha wu kamɛnɛ cɛ.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cɛ wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaaha na fo koɔɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro. ³⁵ Bani xuugo ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ li. Waga ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ gba. Nɛ bi bye nabun, a yee di nɛ tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmɔ bye nɛ na, a yee di nɛ fafunmɔ pu xɔ. Nɛ bi bye yama fɔɔ, a yee di nɛ keree yàa. Nɛ bi bye kaso ni, a yee di shɛ foro nɛ na.» ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jɔmɛɛ co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wɛ? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wɛ? ³⁸ Tuun wekɛ ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wù puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ wɛ? ³⁹ Tuun wekɛ ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na shɛ foro ma na wɛ?» ⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bɛɛri ni yee ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ na ge, nɛ na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamɛnɛ cɛ wuu pu pye: «Yi laha na tãan, yee lanji fɛɛ piiri! Yi shɛ nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo mɛlɛkɛɛ pu kaa na ge. ⁴² Bani

xuugo bi bye ne na, yee di ya ta yalige kan ne mu we. Waga bi bye ne na, yee di ya ta ne kan ne gba we. ⁴³ Ne bi bye nabun, yee di ya ta ne tirige yi puga we. Ne bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta ne fafunmɔ pu xɔ we. Ne yama wo bi bye, ne bi bye kaso ni, yee di ya ta she foro ne na we.» ⁴⁴ Ayiwa, pee be na wu pye: «Kafɔ, tuun weke ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔrɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tɛgɛ-ɛ we?» ⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali ne cebooloo pu beeri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin be na we, yee ya ta li pye ne na we.» ⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jɔi sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

*Yawutuu jɔɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)*

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu beeri jo xɔ sipyiire ti mu we, na wu kalaapiire ti pye: ² «Y'a li ce na cabyaa shuun te ni Nuwuuro ti wo Kalene l'a da nɔ. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ ni Yawutuu nɔhɔlɛɛ p'i she puyɛ pinne Kayifɛ kaban, wee je saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ we. ⁴ A p'i be yi na na pu Yesu pee co ηmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. ⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalene li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti te ni we.»

*Cee wa ya lasikoli wo Yesu nuṅṅo ni
(Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)*

⁶ Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simo kaban, togo k'a fεnhε wemu co toro ge, ⁷ a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ni pεεwa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu nuṅṅo ni. ⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee na wε. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo nuṅṅo di ne lekε wε? ⁹ We lasikoli we bi da ja bεε wari ni ne hε me na, na wee kan funmo fεε mu.» ¹⁰ Ba Yesu ya lee ce wε, na jo: «Naha na y'i we cee we zo tenri wε? Go kasaana w'a pye me ne na. ¹¹ Funmo fεε na da daa yee te ni tuun bεeri ni, ga ne kunni wa da ba bye yee te ni tuun bεeri ni wε. ¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a weri na ce puuro ti keme yaha faṅa le kaa na. ¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bεeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke koṅṅo ke na ge, le we cee we ya pye ge, li be na baari wa, na sipyii pu funyo tirige ni wu kaa ni.»

*Zhudasi ya Yesu shaa di le keṅε ni
(Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)*

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa, wemu mege ki bye na Zhuda Isikariyoti ge, a wee di she saraya naha shonrivεε nuṅṅofεε pu mu, ¹⁵ na she pu pye: «Ne bu Yesu le yee keṅε ni, juu yee di da gan ne mu wε?» A p'i warifyen tuuṅṅo kelεε taanri (30) taro kan wu mu. ¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keṅε ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li shiizhan

(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ Shizhenherε Baa Buuri wu wo Kalenε li cazhi-ige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funɲɔ wa wù Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele xuu wekε ni wε?» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wefɔɔ pye: «Karamɔgɔ w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li.»» ¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wɔ wε, a Yesu ni wu kalaapiire kε ni shuun wu diin na li. ²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nε le kenε ni yee ni.» ²² A kalaapiire ti jahaya di sii tanha fo xuuni. A pu bεeri di jɔ kɔn na wu yegee nigin nigin na: «Nε wi ya, Kafɔɔ?» ²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu kenε ki le golεgε ki ni ni nε ni ge, wee w'a da ba nε le kenε ni.» ²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wε. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenε ni ge, bɔɔngɔ ki jε weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bε wε, lee bi da bɔrɔ wu mu.» ²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenε ni ge, a wee bε di wu yege na: «Nε wi ya, Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Maye pyaa k'a yi jo.»

Kafɔɔ fεfεεrε yalige ki keree

(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Shεen 11:23-25)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lo yi li, ne ceepuuro ti wa te!» ²⁷ Lee kadugo na a wu ερεzen lohε ceεgbuu li lo, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi beeri pu ka gba ke ni, ²⁸ ne shishan pu ne pe, Kile wo kariεεεε neεεε li wo shishan pe. Sipyiεεεε wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu. ²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ερεzen lohε ke ka gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivonε gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.» ³⁰ Ba p'a li xho we, na Kile masεεε yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro Oliviye faabobonε ki na.

Yesu ya jo na Pyeri na ba foro wee kaa taan

(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha nijaa wo piige keye pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatεnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu beeri na baa caaga.»* ³² Ga ne ba ne na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doroyi naha na Galile fiige ki ni.» ³³ A Pyeri di jo: «Ali pusamaa beeri nehe baa na ma wa, ne wa da ga ma wa bada we!» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa meε su ge, mu na ba foro ne kaa taan tεεεε taanri.» ³⁵ A Pyeri di wu pye: «Ali li mehe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A kalaapiire tisara beeri di yee ninuyε jo.

* **26:31** Zakari 13:7

*Yesu ya Kile ɲɛɛri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni
(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)*

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mɛgɛ ki ɲɛ na Zhetisemanɛ ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile ɲɛɛri mɛke.»
³⁷ A wu gari wà ni Pyɛɛri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu ɲaha bɛ tanha. ³⁸ A wu pu pye: «Nɛ zɔ we bɛɛri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha ɲii na ni na ni!» ³⁹ A wu she ɲaha na ɲɛri, na buri ɲiɲɛ na, na Kile ɲɛɛri na: «Na To le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee bɛ na, nɛ wo ɲidaan ganha bu bye wɛ, fo mu wo ɲidaan.» ⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yíri, na ba pu ta p'a ɲmunɔ. A wu Pyɛɛri pye: «Yee ya já kori yaha ɲii na ni nɛ ni na ali lɛɛri nigin bɛ pye-e ya? ⁴¹ Yi kori yaha ɲii na! Yi da Kile ɲɛɛri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wɛ. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cêɛɛ.» ⁴² A Yesu di laha pu tàan tɔɔɲii shuun wuu li ni, na she Kile ɲɛɛri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cɛɛgbuu le sanha da já lii nɛ na wɛ, fo nɛ bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo ɲidaan wu pye.» ⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yíri, na ba pu ta p'a ɲmunɔ sanha, bani ɲmunumɔ pu bi shɔ pu ni. ⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu tàan sanha, na she Kile ɲɛɛri tɔɔɲii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha. ⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yíri, na ba pu pye: «Yee wa ɲmunɔɔ sanha na ɲmɔni gɛ? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu keɲɛ ni. ⁴⁶ Yi yíri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le keɲɛ ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(*Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12*)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee jε kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiηehemεε pii ni. ηmɔparaa ni pubegeε ki bye pee mu. Saraya jaha shɔnrivεε jηηɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε pu bi pee tun.

⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keηε ni ge, wee bi jaha sheshεεε ta shε sipyiire ti na na: «Di ba shε jɔsɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.» ⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na jɔsɔnrɔ fò kan wu mu. ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na najii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co. ⁵¹ A Yesu wo kalaapire la di li wo ηmɔpara kɔngi li forogo ni, na saraya jaha shɔnrivεε wo jηηɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwεηε paa laha. ⁵² A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ηmɔparaa luu ge, ηmɔparaa ki da ba pee bε jηηɔ tugo. ⁵³ Go nε bi da já na To wu jεeri w'a melekeε pii yaha na pa nimε nimε piimu ya jεhe miliyo na ge, ta mu ya lee cε wε? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kilε Kafila w'a yemu jo ge, yee jɔ na fa dii wε? Bani Kilε Kafila w'a li shε na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeε ni nε taconɔ ni ma na jo kakuubye di jε ya? Nε bi den caηa bεeri Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta nε co wε. ⁵⁶ Ga kii keree kii bεeri ya pye kɔnhɔ Kilε tudunmɔɔ p'a yemu bεeri ka Kilε Kafila wu ni ge, yee bεeri jɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

*Yesu ya yere kiirikɔɔn kurunɔ ki nahagbaa na
(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana
18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee ne saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ we. Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu nibinnɛɛ ki bye wà. ⁵⁸ A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu wo kaanɔ ki ni. Ba w'a jé kaanɔ ki ni we, na diin gedii pu taan kɔnhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ na. ⁵⁹ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ nunɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kurunɔ ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo. ⁶⁰ Ga pu ya li ta we, ali na li ta be sipyiihehemɛɛ bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ cabyaa taanri funnɔ ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu nɔ shɔ-ɛ ge?» ⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu jo: «Ma bi ne Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile ni wo wu mɛɛɛ na, jo ma yee jo wu mu.» ⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ na Se Beeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo na be sanha fugba nahaya ye na.» ⁶⁵ Wee

tuun wu ni a saraya naha shəonrivεε wo nɔnɔfɔgbɔ wu wuyε pyaa wo fadenε shεengi, na jo: «Kile mεge w'a kyεegi mε dε! Naha feni wù nε sanha sεεrεε pu mu wε? Y'a wu Kile mekyεegerε jomɔ pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yekε yu wε?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i nɔlɔhɔ tugi na wà wu naha ni, na wu kpɔn ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu nibεge ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shɔvɔɔ we, ma bi sii Kile tudunmɔ we, ma kpɔnvɔɔ wu mεge yiri wù mu!»

Pyεeri ya foro Yesu kaa tàan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyεeri nidεenge ta kpeenge ki na kaanɔ ki ni, a kapyebyezhɔ wa di fulo wu na, na wu pye: «Go mu bε wu bye ni Galile shεen Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyεeri di foro wu kaa tàan sipyii pu bεeri nii na. A wu jo: «Nε cε yekε mu wa yu wε.»

⁷¹ Lee kadugo na a Pyεeri di gari kaanɔ ki tajege ki yiri. A kapyebyezhɔ wa bε di wu na wà, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we bε wu bye ni Nazareti shεen Yesu ni.» ⁷² A Pyεeri di foro wu kaa tàan sanha, na gaa. A wu jo: «Nε we ná we cε wε.»

⁷³ Ba jeri ya pye wε, piimu pu bi yere wà ge, a pee di fulo Pyεeri na, na wu pye: «Nakaara baa mu bε wu wa pu ni. Bani mu jogana li bε l'a mu tayirige shεε.» ⁷⁴ Ga, a Pyεeri di gaa, na wuyε lanji. A wu jo: «Nε wee ná wu cε wε.» Taapile ni a xhupoo di mεε su.

⁷⁵ Ayiwa, a Pyεeri funɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro nε kaa tàan tɔɔnii taanri na mu ya nε cε wε.»*

* **26:75** Macoo 26:34

A Pyeeri di foro kari kpεεngε ki na, na she mεε su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisooḡbōhō ki na a saraya naha shōonrivεε nūḡfεε pu bεeri ni nōhōlεε p'i bε yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. ² A p'i wu pō, na she wu le gbafεnεεrεε Pilate keḡε ni.

Zhudasi xugana

(Kapyegεe 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le keḡε ni ge, ba wee ya li na na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo wε, a li daajεḡε di jε wu ni, a wu wari tuuḡō kelεε taanri (30) wu lō, na wu she ki tεrεḡε saraya naha shōonrivεε nūḡfεε ni Yawutuu nahagbaa fεε pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuunō nε pye na jaagi baa fōō nūḡō le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wēe wo naha wa yee ni wε? Mu wo nūḡō wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan jīḡε na Kile-pεεḡε pugbōhō ki ni, na gari na she wuyε pō gbo. ⁶ A saraya naha shōonrivεε nūḡfεε p'i wari wu lō, na jo: «Li ya saha wēe pu we wari we le Kile-pεεḡε pugbōhō ki wo keshi wu ni wε. Bani shishan pεrεmε pu jε pii.» ⁷ A p'i jo bε yi na, na wee wari we taga cogo faanrivōō wu wo tεḡε ki shō, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tεḡε ke mεḡε yiri ali niḡaa we bε ni na shishan tεḡε. ⁹ Lee funḡō ni Kile tudunmōō Zheremi bi yemu jo ge, a yee jō di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuuḡō kelεε taanri (30) wu lō, wee wemu w'a pye wu pεrεmε pu ge. Kee jō

ke na Izirayeli nagoo p'a bi be. ¹⁰ A p'i wee wari wu lo na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛgɛ ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi nɛ pye nɛ wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege

(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yerenɛ Pilate naha tãan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ p'a pa wu tɔɔgɔ leni wɛ, wu ya wa shishiin be nɔ shɔ wɛ. ¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu beɛri na p'a mu jaagi mɛ ge, mu wa ki nuri-i gɛ?» ¹⁴ Ga Yesu ya wu nɔ shɔ lee la shishiin na wɛ. A lee di gbafenɛɛri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39—19:16)

¹⁵ Ayiwa, gbafenɛɛri wu bi tee na kaa la pyi. Lee jɛ, yee beɛri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalenɛ l'a nɔ wɛ, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo nidaan wu ni. ¹⁶ Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mɛgɛ ya foro ge. Wu mɛgɛ ki bye na Barabasi. ¹⁷ Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɔɔ wa pu weke yaha wɛ?» ¹⁸ Bani Pilate bi li cɛ na Yesu wo jɛpɛɛn na p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹⁹ Na Pilate nidɛngɛ yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da

* **27:10** Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

ma tɔɔgɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wɛ, bani we keree k'a nɛ kanha shɛn xuuni ŋmunɔgɔ ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ p'i sipyiire ti sɔn na pu Pilate ɲɛɛri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹ A gbafɛnɛɛri wu guri pu pye sanha: «Yi funɲɔ wa pu wekɛ yaha yi mu pii shuun we ni wɛ?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di lekɛ pye wee na wɛ?» A pu bɛɛri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ lekɛ wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tɔan na: «Wu kori tige na!» ²⁴ A Pilate di ba li ta na wee wa da le jɔ wɛ, bani la li bi faraa sipyiire ti kafugo na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je sipyiire ti bɛɛri ɲii na, na jo: «Nɛ tɔɔgɔ wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na wɛ. Yeeyɛ pyaa wo kenɛ woyo yi wa yere.» ²⁵ A sipyiire ti bɛɛri di jo: «Wu shishan pu to wɛɛ ni wu nagoo ɲuŋɔ ni!» ²⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo

(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

²⁷ Ayiwa, a gbafɛnɛɛri wu sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaɲa ki ni. A sɔrɔsii pu kurunɔ ki bɛɛri di foro pinne wu fɛni. ²⁸ A p'i Yesu fɔya yi wolo wu na, na fadeboronɔ ɲiɲiga ka le wu na. ²⁹ A p'i xhuyo shin na pye saanra ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲuŋɔ ni, na wahagaan le wu kanige kenɛ ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fɛɛ ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!»

³⁰ A p'i ganha na jɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kpɔɔn jɔnɔ ke ni. ³¹ Ba p'a wu la wolo xɔ mu wɛ, a p'i fadeboronɔ nɔnɔ ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhɛ gori.

P'a shɛ Yesu kori tige na

(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

³² Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wɛ, na jíri Sirinɛ kulo li shɛn wa na, wee mɛgɛ ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ. ³³ A p'i shɛ nɔ xuu wa ni, wee mɛgɛ jɛ na «Goligota», lee kɔri jɛ: «Nugɔrɔgɔ xuu». ³⁴ A p'i duvɛn suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee jɛhɛ wɛ, wu ya sɔɔ na yi gba wɛ.

³⁵ Ba p'a wu kori xɔ wɛ, a sɔrɔsii p'i kagaanshaan pye, na wu fàya yi taa taa pu yɛ na na saha ni lee ni.* ³⁶ Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kasɛri. ³⁷ P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kɔɔrɔ la na na kori wu jɔnɔ na na:

YESU WU Jɛ WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleyɛ shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige cɛ, nigin wa di jɛ wu kamɛnɛ cɛ. ³⁹ Kodoroloo pu bi pu juyɔ kori, na wu shɛhɛlɛ, ⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerɛnɛ sanha cabyaa taanri funɔ ni ge, ma bi sii Kile Ja we, mayɛ shɔ sa! Tigi laha tige ki na!» ⁴¹ Saraya jaha shɔɔnriɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu bɛ pu bi Yesu la wo, na yu: ⁴² «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já wuyɛ shɔ

* 27:35 Zaburuu 22:19

wε! GoIzirayeli wo saan wu ƚε wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wu na da wu na! ⁴³ «W'a Kile pye wu tadanɔ. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!» * Ta wu ya jo na Kile Ja wee ƚε wε?» ⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(*Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30*)

⁴⁵ Na canɔ ki yaha ƚiɲε niɲε ni, a nibiige di jε fiige ki beeri ni, fo na she da leereε taanri. ⁴⁶ Yakonɔ wo tuunɔ ƚii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri ƚε: «Na Kile, na Kile, ƚaha na ma d'a na yaha wε?» * ⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wε, na jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.» ⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn. ⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu shɔ!» ⁵⁰ A Yesu di mujuugbɔɔ la be wá sanha, na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ƚahaparaga fàɲa* nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo ƚiɲε ke. A ƚiɲε k'i jεle, a faaboboyo ye di ja ja. ⁵² A faya yi ƚɔ di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di ƚε. ⁵³ A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa ƚε wε, a p'i jε fefeere kulo li ni, na puyε she sipyiɲehemεε na.

* **27:43** Zaburuu 22:9   * **27:46** Zaburuu 22:2   * **27:51**
Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ƚahaparaga fàɲa: Kee ƚε fàɲa kemu ki bi fefeere xuu wu tehene kɔn na wolo fefeere ti beeri wo fefeere xuu wu ni ge. Lee ya li sheε na wa beeri na já vulo nime Kile na.

⁵⁴ Sɔrɔsii ɲuɲɔfɔɔ we ni sɔrɔsii piimu samaa pu bi Yesu kasεεge pyi ge, ba pee ya ɲiɲε celeɲε ke ni kee keree ki beeri ɲa we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we!»
⁵⁵ Cèe ɲiɲεhemεε pii be pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu. ⁵⁶ Pii mεye yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faɲa ni

(*Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42*)

⁵⁷ Ba yakonɔ k'a pa nɔ we, a Arimate shen naafuu fɔɔ wa di ba, wee mεge ki bye na Yusufu. Wee be wu bye Yesu wo kalaapire la. ⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki ɲεeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu. ⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lɔ, na fatɔvige nivonɔ ka migile wu na. Kee bi yàa ni lenfu* ni. ⁶⁰ Na she wu le faɲa nivonɔ ka ni. Wu bi pu pye p'a kee faɲa ke tugi na yaha wuyε kaa na faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faɲa ki ɲɔ tɔ, na gari. ⁶¹ Magadala shεen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faɲa ki ni.

P'a sɔrɔsii taha faɲa ki na na p'a ki ɲuɲɔ sige

⁶² Nimuguro ti na, a saraya ɲaha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε ni Farizhεen pii di she gbafεεrεεε Pilate mu. Kee caɲa k'a pye cadεεnge ki wo gbege me pu caɲa ki ɲimuguro. ⁶³ A p'i ba wu pye: «Nunɔfɔɔ we, na we ɲugyεεgi sipya we yaha ɲi na, wèe fungɔngɔ wa li na na w'a bi jo na wee na ba ɲε na foro xu ni wu caxhugo caɲa taanri wogo na. ⁶⁴ Lee wuu na

wèe funɲɔ wa ma di sɔrɔsii taha faɲa ki na, pee di da ki ɲuɲɔ sigege fo na she cabyaa taanri wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a ɲe na foro xu ni wɛ. Lee bu bye tee kurogo wo ɲugyεεgeɛ ti na golo taashiine li be wuuro ti na.» ⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sɔrɔsii pu piiri! Lemu beeri y'a giin di bye, kɔnhɔ y'i faɲa ki ɲuɲɔ sigege xuuni ge, yi lee pye.» ⁶⁶ A p'i gari faɲa ki na, na she ɲɔtɔɲɔ ki yaa, na fe yaha ki na, na sɔrɔsii pu taha ki na a pee di ganha na ki ɲuɲɔ sigege.

28

Yesu ya ɲe na foro xu ni

(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ayiwa, ba cadeenge k'a toro wɛ, Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun wu ni, a Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faɲa ki wii. ² Taapile ni a ɲiɲe ceɛɲe nigboho di bye. A Kafɔ wo meleke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagerenje ki gologolo laha faɲa ki ɲɔ na, na diin ki ɲuɲɔ ni. ³ Meleke wu naha ki bi ɲi ba Kile-ɲine ɲe wɛ, wu faya ye di fiinne welewele ba xɔɔɔ ɲe wɛ. ⁴ Sɔrɔsii piimu p'a faɲa ki ɲuɲɔ sigege ge, a pee di fya fo na jele, a p'i bye kanna p'a xu. ⁵ A meleke wu ce pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Ne li ce jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa. ⁶ Wu wa naha wɛ, w'a ɲe na foro xu ni ba w'a bi yi jo wɛ. P'a bi wu sinniɲe xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a ɲe na foro xu ni, na w'a gaanji yi naha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ɲa

wà. Ye y'a bye ne mu di jo yi mu.» ⁸ A cèe p'i fyaala laha faɲa ki na, pu bi fya, ga pu zɔlɔɔ pu be d'a ni fundanga na. A p'i ganha na fe na gaani p'i she yee naha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu nuɲɔ círi na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na wu co tɔɔyɔ ye na, na pɛɛɲɛ taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na na.»

Sɔɔsɔsɔ p'a Yesu ne wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔɔsɔsɔ piimu pu bi faɲa ki nuɲɔ sigege, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii beeri naha jo saraya naha shɔɔnriwɛɛ nuɲɔfɛɛ pu mu. ¹² A saraya naha shɔɔnriwɛɛ nuɲɔfɛɛ p'i she puyɛ na ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu ni. A p'i jo be yi na, na wari niɲɛhɛmɛ wa kan sɔɔsɔsɔ pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee niɲmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafɛnɛɛri wu bu yee logo, wèe na zhe yee naha shɔɔnri ni wu ni na wu wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta wɛ.» ¹⁵ A sɔɔsɔsɔ p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu wɛ. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu tɛ ni. Fo niɲaa we be ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire ke ni nigin w'i gari Galile ni. Faabobonɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu na wɛ, a p'i wu pɛɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔɔ ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki beeri k'a kan ne mu fugba

we, ni ɲiŋε ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu bεeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fεfεεε Munaa mεge na! ²⁰ Nɔmεhεε kiimu nε jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni ɲiga bεeri fo na she konɔ xɔ.»

KARINĒĒGE NŌMĒE NIVONŌ
New Testament and Shorter Old Testament in
Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara S noufo (S noufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423